

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

***«ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ»***

ΒΑΣΙΛΙΚΗ-ΕΛΕΝΗ ΑΛΜΥΡΑΝΤΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΟΣΗ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2020

Η Αλμυράντη Βασιλική Ελένη βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Οποιας πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον, τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Η δηλούσα

Αλμυράντη Βασιλική Ελένη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω, την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κ. Μαίρη Μπόση, τόσο για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση που μου προσέφερε, όσο και για την μεταλαμπάδευση των γνώσεων της, σ' ένα καίριο ζήτημα, με την παροχή εξαιρετικά βοηθητικού ερευνητικού υλικού, το οποίο συντέλεσε στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Επιπροσθέτως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της επιτροπής, κ. Π. Λιάκουρα και κ. Ι. Κωνσταντόπουλου, για τον χρόνο που αφιέρωσαν κατά την παρακολούθηση της παρουσίασης μου, όπως επίσης και για τις χρήσιμες συμβουλές και παρατηρήσεις τους. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αμέριστη στήριξη που προέβαλε από την αρχή έως το τέλος των ακαδημαϊκών μου καθηκόντων, καθώς η συμβολή της ήταν σημαντική σε όλους τους τομείς.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Αρκτικός Κύκλος αποτελεί ένα από τα τρέχοντα ζητήματα της σύγχρονης εποχής, όπου σύμφωνα με τις μελέτες και τις έρευνες των επιστημόνων οι εξελίξεις στην περιοχή, πρόκειται να επηρεάσουν σημαντικά ολόκληρο τον κόσμο. Οι ραγδαίες περιβαλλοντικές αλλαγές, όπως είναι η κλιματική αλλαγή, έχουν αρχίσει ήδη να επιδρούν στην περιοχή της Αρκτικής, αυξάνοντας τη γεωπολιτική της σημασία. Οι εξελίξεις αυτές για κάποιους είναι θετικότερες, ενώ σε άλλους έχουν αρνητική επίδραση. Ιδιαίτερος, το λιώσιμο των πάγων φέρνει στην επιφάνεια νέες πηγές ενέργειας προσελκύοντας όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον τόσο των γειτονικών κρατών, όσο και διεθνών δρώντων. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι, αρχικά, να σκιαγραφήσει την ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής και να θέσει το νομικό πλαίσιο του Δικαίου της Θάλασσας σε σχέση με τον Αρκτικό Ωκεανό. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Αρκτικό Συμβούλιο, καθώς αποτελεί το ανώτατο φόρουμ συνεργασίας μεταξύ των οκτώ αρκτικών κρατών. Εν συνεχεία, παρουσιάζονται τα κυριότερα ζητήματα που απασχολούν τους κύριους δρώντες της περιοχής και τα οποία εστιάζονται σε θέματα ενέργειας και ασφάλειας. Τέλος, η Αρκτική έχει μετατραπεί σε «μήλον της Έριδος» και οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει είναι πολλές. Καθώς η γεωπολιτική της αξία αυξάνεται, τα κράτη δείχνουν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον, ώστε να αποκτήσουν το δικό τους μερίδιο στην περιοχή.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	8
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
1 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	12
1.1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ.....	12
1.2. ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ	15
1.2.1. ΑΡΚΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	15
1.2.2. ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ILULLISAT.....	18
1.2.3. ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ (UNCLOS).....	19
1.3. ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ	20
1.3.1. ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΠΟΥ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ.....	21
1.3.2. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ BARENTS	22
2 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ	25
ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	25
2.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	25
2.2 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	29
2.3. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ: ΡΩΣΙΑ, ΚΑΝΑΔΑΣ, ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ (ΑΛΑΣΚΑ).....	33
2.3.1. ΡΩΣΙΑ	33
2.3.2. ΚΑΝΑΔΑΣ.....	35
2.3.3. ΗΠΑ (ΑΛΑΣΚΑ).....	36
2.4.ΛΟΙΠΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ.....	37
2.4.1.ΝΟΡΒΗΓΙΑ	37
2.4.2. ΔΑΝΙΑ.....	38
2.4.3. ΙΣΛΑΝΔΙΑ	39
2.4.4. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	39
2.4.5. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	39
3 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	41
3.1. ΝΕΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ	43
3.1.1 ΚΙΝΑ	43

3.1.2. ΙΑΠΩΝΙΑ	44
3.1.3 ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ ΚΑΙ ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ.....	44
3.2. ΘΑΛΑΣΣΙΟΙ ΔΡΟΜΟΙ.....	45
3.3. ΝΕΟΣ ΡΟΛΟΣ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ	48
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	49
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	51

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: https://www.grida.no/resources/7845	13
Εικόνα 2: https://grid-arendal.herokuapp.com/resources/8387	14
Εικόνα 3 Beaufort Sea: US and Canadian claims Πηγή: Michael Byers, “International Law and the Arctic”, Cambridge University Press, 2013.....	22
Εικόνα 4: Michael Byers and Andreas Østhagen, “Why does Canada have so many unresolved maritime boundary disputes?”, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά από Cambridge University Press, Αύγουστος 2017	23
Εικόνα 5: https://discoveringthearctic.org.uk/arctic-challenges/troubled-water/northwest-northeast-passages/	26
Εικόνα 6: https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2015/jun/16/drilling-oil-gas-arctic-alaska	27

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 https://www.visualcapitalist.com/breaking-the-ice-mapping-changing-arctic/	45
---	----

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η μεθοδολογία, η οποία ακολουθήθηκε για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση. Εφαρμόζοντας τη συγκεκριμένη μέθοδο, λαμβάνονται υπόψη, η προ υπάρχουσα επιστημονική γνώση και τα διαθέσιμα ερευνητικά τεκμήρια. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση είναι η συστηματική εξέταση της έρευνας που έχει διεξαχθεί σε ένα συγκεκριμένο πεδίο μελέτης. Μέρος της αποτελεί η σύνθεση των πληροφοριών οι οποίες έχουν συλλεχθεί, κατανοηθεί και αναλυθεί, ενώ στη συνέχεια έπειτα από ενδελεχή έλεγχο επιλέγονται όσες έχουν άμεση συνάφεια με το εκάστοτε θέμα της έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, δεδομένου ότι το θέμα της εργασίας αποτελεί μια σχετικά νέα, ερευνητική περιοχή και αφορά τρέχοντα ζητήματα τα οποία μεταλλάσσονται, είτε σχετίζονται με τα δεδομένα στον τομέα της ενέργειας και αντίστοιχα στον τομέα της ασφάλειας, η ανίχνευση της πιο πρόσφατης διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας, αποτέλεσε μια πρόκληση. Επιπροσθέτως, τα ζητήματα της Αρκτικής τείνουν να απασχολούν ολοένα και περισσότερο ολόκληρο τον κόσμο καθώς οι περιβαλλοντικές αλλαγές πρόκειται να επηρεάσουν τους πρωταγωνιστές και μη της διεθνούς σκηνής. Επομένως, η ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής, καθίσταται ως ένα σημαντικό πεδίο για περαιτέρω έρευνα και μελέτη.

Για την εκπόνηση της εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν τόσο πρωτογενείς βιβλιογραφικές πηγές όσο και δευτερογενείς. Τα δεδομένα λήφθηκαν κυρίως από εκπαιδευτικά εγχειρίδια, επιστημονικά άρθρα, ετήσιες εκθέσεις, και ψηφιακά βιβλία. Η έντυπη βιβλιογραφία παρήχθη από τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Πειραιώς, ενώ για τη διαδικτυακή βιβλιογραφία έγινε χρήση των μηχανών αναζήτησης, οι οποίες συντέλεσαν στην εύρεση των πληροφοριών, όπως θα αναφερθούν κατωτέρω. Κυρίως, μέσω του Google και του Μελετητή Google, καθώς και σε ακαδημαϊκές βάσεις δεδομένων, όπως το ScienceDirect, Books.google, το Academia, το Taylor & Francis OnlineOnline και τη διαδικτυακή βιβλιοθήκη Wiley.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περιοχή της Αρκτικής εμφανίστηκε στο προσκήνιο του παγκόσμιου γίνεσθαι τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής. Αυτό το φαινόμενο έχει επηρεάσει ιδιαιτέρως την αρκτική περιοχή, καθώς υπάρχουν τεράστια αποθέματα φυσικών πόρων και ορυκτού πλούτου. Η υπερθέρμανση του πλανήτη έχει συμβάλλει στο λιώσιμο των πάγων σε μια περιοχή όπου το μεγαλύτερο μέρος της καλυπτόταν όλο το χρόνο από παγωμένα εδάφη. Ως αποτέλεσμα, ανήλθε στην επιφάνεια ο ορυκτός πλούτος στην περιοχή αλλά εμφανίστηκαν και νέα κοιτάσματα, ενώ σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες υπάρχει κι ένα σημαντικό ποσοστό μη ανακαλυφθέντος πλούτου. Δεδομένου τούτου, η Αρκτική μετατρέπεται σ' ένα περιβάλλον με έντονη ανταγωνιστικότητα, υψηλή γεωπολιτική και γεωστρατηγική σημασία.

Η συνεχώς μεταβαλλόμενη περιοχή της Αρκτικής αναμένεται ότι θα δημιουργήσει σημαντικές οικονομικές ευκαιρίες, εξίσου όμως δημιουργείται ο φόβος για την εμφάνιση ορισμένων κινδύνων. Οι ταχείες περιβαλλοντικές εξελίξεις συμβάλλουν στην ανάπτυξη της έντονης δραστηριότητας στο έδαφος της Αρκτικής. Δημιουργούνται ευκαιρίες οικονομικής εκμετάλλευσης, μέσω της εξόρυξης των φυσικών πόρων, του πετρελαίου, του φυσικού αερίου, όπως και των υδρογονανθράκων, της αλιείας, του τουρισμού και τέλος της ναυσιπλοΐας. Είναι γεγονός ότι, αυτή η εξέλιξη αναμένεται να ενισχύσει τον ανταγωνισμό, τόσο μεταξύ των αρκτικών κρατών, όσο και των εξωτερικών δρώντων. Πάντα ενυπάρχει η ανησυχία για μία ενδεχόμενη στρατιωτική αντιπαράθεση, κυρίως για τον ορισμό των κυριαρχικών δικαιωμάτων των μελών του Αρκτικού Συμβουλίου. Επιπροσθέτως, εξαιτίας του πολύ ιδιαίτερου και εύθραυστου φυσικού περιβάλλοντος της Αρκτικής κάθε προσπάθεια εξόρυξης για την εκμετάλλευση του πλούτου χρειάζεται μεγάλη προσοχή.

Πράγματι τα κράτη αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικές και κλιματικές δυσκολίες, όπως επίσης και είναι απαραίτητη η υψηλή τεχνογνωσία και η διαθεσιμότητα των κατάλληλων τεχνολογικών μέσων, ώστε να μην υπάρξει αλλοίωση του αρκτικού φυσικού περιβάλλοντος. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα αρκτικά κράτη έχουν ενισχύσει τις μεταξύ τους σχέσεις παρά τις ενδεχόμενες διαφορές που προκύπτουν είτε αφορούν παλαιότερες υποθέσεις είτε νέες. Η παρουσία του Αρκτικού Συμβουλίου στην περιοχή έχει καταλυτικό ρόλο, καθώς προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των αρκτικών δυνάμεων και γνωστοποιεί τη σημασία προφύλαξης και προστασίας του μοναδικού περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται. Ανέκαθεν, οι σχέσεις μεταξύ των κρατών ήταν καλές και οι διαφορές τους επιλύονται με ειρηνικά μέσα και βάσει το διεθνές δίκαιο. Ωστόσο, καθώς η Αρκτική γίνεται περισσότερο ελκυστική και προσιτή μεγαλώνει η ανησυχία επιβολής της κυριαρχίας.

Τρωτό σημείο στην περιοχή της Αρκτικής αποτελεί η έλλειψη μιας κοινής και σαφούς πολιτικής ασφάλειας, η ύπαρξη της οποίας, από τη μία, θα εξασφάλιζε τη συνεργασία για την περιοχή και όχι τον ανταγωνισμό, ενώ από την άλλη, είναι εξίσου σημαντική καθώς όσο η δυναμική της περιοχής αυξάνεται, εμφανίζονται νέοι δρώντες. Παρατηρείται ότι υπάρχει μία τάση αύξησης της στρατιωτικής παρουσίας, του κάθε αρκτικού κράτους, η οποία προς το παρόν δεν ταυτίζεται με κάποια επιθετική στρατηγική. Τα κράτη με αυτόν τον τρόπο θέλουν να προβάλουν την παρουσία τους στην περιοχή, ώστε να προστατέψουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η στρατιωτική αύξηση της ισχύος του ενός κράτους δε θα πρέπει να επηρεάσει αρνητικά τους γείτονές του και να ληφθεί ως απειλή.

Από τη σκοπιά των διεθνών σχέσεων, η Αρκτική όπως και άλλες περιοχές με

σημαντική διεθνή παρουσία, υπόκεινται στο *δίλημμα ασφάλειας*, όπως είχε αναφερθεί από τον κορυφαίο Έλληνα ιστορικό Θουκυδίδη, ήδη από τα χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου. Αν και οι ρίζες του φαινομένου προέρχονται από τα βάθη των αιώνων, είναι πιο σύγχρονο από κάθε άλλο. Τα κράτη στην προσπάθειά τους να επιτύχουν την ασφάλεια στην περιοχή τους, αυξάνουν τη δύναμή τους, είτε με στρατιωτικά μέσα, είτε σχηματίζοντας ισχυρές συμμαχίες, ωστόσο αυτή η τακτική λειτουργεί ως απειλή για τα γειτονικά κράτη, με αποτέλεσμα να προάγουν επίσης τη δύναμή τους για να ανταποκριθούν στη χειρότερη κατάσταση. Πράγματι, στο διεθνές σύστημα κυριαρχεί το αίσθημα της αβεβαιότητας, οι δρώντες δεν γνωρίζουν εκ των προτέρων ποια θα είναι η αντίδραση του εκάστοτε κράτους, έτσι οι σχέσεις μεταξύ τους καταλήγουν να αντιμετωπίζονται με δυσπιστία και ενυπάρχει ένα παγκόσμιο κλίμα ανασφάλειας.

Η παγκόσμια πολιτική του 21^{ου} αιώνα χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα, συχνά ανακύπτουν νέα διλήμματα ασφάλειας, τα οποία πρέπει να επιλυθούν. Ιδιαίτερος σε περιοχές όπως η Αρκτική, όπου εξαιτίας του φυσικού της πλούτου ελκύει όχι μόνο τα γειτονικά κράτη, αλλά προκαλεί παγκόσμιο ενδιαφέρον. Με την κλιματική αλλαγή αναδείχθηκαν νέες πηγές ενέργειας, με τα ποσοστά των φυσικών πόρων να αυξάνονται, ενώ υπάρχουν βέβαια και άλλες πηγές οι οποίες δεν έχουν ανακαλυφθεί, ωστόσο το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής θα βοηθήσει στην ανεύρεσή τους. Έτσι, καθώς τα κράτη προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε περιοχές με φυσικούς πόρους ενδέχεται να υπάρξουν συγκρούσεις συμφερόντων και οι διαφορές αυτές να αναχθούν σε ζητήματα ασφάλειας.

Μελετώντας την ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων, τα ζητήματα ασφάλειας που προκύπτουν τονίζουν τον αναρχικό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος και πώς τα κράτη τείνουν να κάνουν χειρότερες υποθέσεις σχετικά με τους πιθανούς αντιπάλους τους. Σύμφωνα με τον αμυντικό ρεαλισμό, τα κράτη είναι «*αιτούντες ασφάλειας*» και εγγενώς δύσπιστα για τις προθέσεις των άλλων κρατών. Σήμερα, οι προθέσεις του εκάστοτε κράτους είναι δύσκολο να προσδιορισθούν καθώς τα σύγχρονα οπλικά συστήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, τόσο για επιθετικούς όσο και αμυντικούς σκοπούς.

Καταλήγοντας, τα αρκτικά ζητήματα που ανακύπτουν δεν περιορίζονται αποκλειστικά στο γεωγραφικό πλάτος της περιοχής, καθώς αναμένεται να επηρεάσουν ολόκληρο τον κόσμο. Πράγματι, με την κλιματική αλλαγή μπορεί να προκληθούν σημαντικές διαφορές στην παγκόσμια γεωγραφία, που θα έχουν αντίκτυπο στις διακρατικές σχέσεις και τα συμφέροντα αυτών. Έτσι, οι γεωγραφικές αλλαγές που πραγματοποιούνται στην Αρκτική είναι πιθανό να επηρεάσουν τις αλληλεπιδράσεις των κρατών, των κοινοτήτων και των ενδιαφερόμενων φορέων της περιοχής και πέραν αυτής.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

1.1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ

Η περιοχή της Αρκτικής, αποτελείται από μια τεράστια έκταση παγωμένου εδάφους που περιβάλλει τον Βόρειο Πόλο και εσωκλείει τον Αρκτικό Ωκεανό. Περιλαμβάνει τμήματα χωρών από τρεις Ηπείρους, την Αμερική, την Ευρώπη και την Ασία. Αναλυτικότερα, τα εδάφη των οχτώ χωρών της Αρκτικής είναι, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Ρωσική Ομοσπονδία, η Ισλανδία, η Δανία (συμπεριλαμβανομένων της Γροιλανδίας και των Νήσων Φερόε), Νορβηγία, Σουηδία και Φινλανδία¹, αν και οι δύο τελευταίες δεν έχουν κάποια αρκτική ακτή. Ενδιαφέρον προκαλεί η προέλευση του ονόματος της Αρκτικής, καθώς πηγάζει από την αρχαία ελληνική λέξη «άρκτος», εξαιτίας του γεωγραφικού προσανατολισμού της περιοχής που βρίσκεται κάτω από τον πολικό αστέρα. Πιο συγκεκριμένα η κίνηση της Μεγάλης Άρκτου προσδιόρισε τον Αρκτικό Κύκλο.²

Η Αρκτική είναι γνωστή για τη μοναδικότητα της, τόσο ως προς τη γεωγραφική της θέση, όσο και για το κλίμα της, το οποίο καθιστά τις γύρω περιοχές άκρως ιδιαίτερες. Η ιδιομορφία της περιοχής διαφαίνεται κι από το ότι δεν υπάρχει μόνο ένας, καθολικά αποδεκτός, ορισμός που να την χαρακτηρίζει πλήρως. Έτσι, η Αρκτική μπορεί να οριστεί ως προς τη γεωγραφική της θέση, λαμβάνοντας υπόψη το βορειότερο σημείο της, το οποίο είναι ο Αρκτικός Κύκλος (66° 33 'B).³ Ο Αρκτικός Κύκλος σηματοδοτεί το γεωγραφικό πλάτος πάνω από το οποίο ο ήλιος δεν δύει για μία ημέρα κατά το θερινό ηλιοστάσιο και δεν ανατέλλει επίσης για μία ημέρα κατά το χειμερινό ηλιοστάσιο. Έπειτα, ένας άλλος ορισμός που χρησιμοποιείται, αφορά τη θερμοκρασία της περιοχής, βάσει δηλαδή της αρκτικής ισόθερμης γραμμής⁴ όπου η μέση θερινή θερμοκρασία είναι κάτω από τους 10°C. Ακόμη, η περιοχή της Αρκτικής μπορεί να προσδιοριστεί σύμφωνα με την γραμμή των δέντρων (tree line),⁵ όπου σηματοδοτεί το βορειότερο όριο που υπάρχουν δέντρα, καθώς λόγω του άγριου κλίματος της περιοχής δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη τους.

---

¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_16_1540

² Adelphi Series, Arctic Opening Insecurity and Opportunity, σελ. 11-12, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά στις 19 Δεκεμβρίου 2013.

³ Μ. Μπόση, Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας, σελ. 149, εκδ. Ποιότητα.

⁴ Adelphi Series, Arctic Opening Insecurity and Opportunity, σελ. 12, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά στις 19 Δεκεμβρίου 2013.

⁵ <https://nsidc.org/cryosphere/arctic-meteorology/arctic.html>

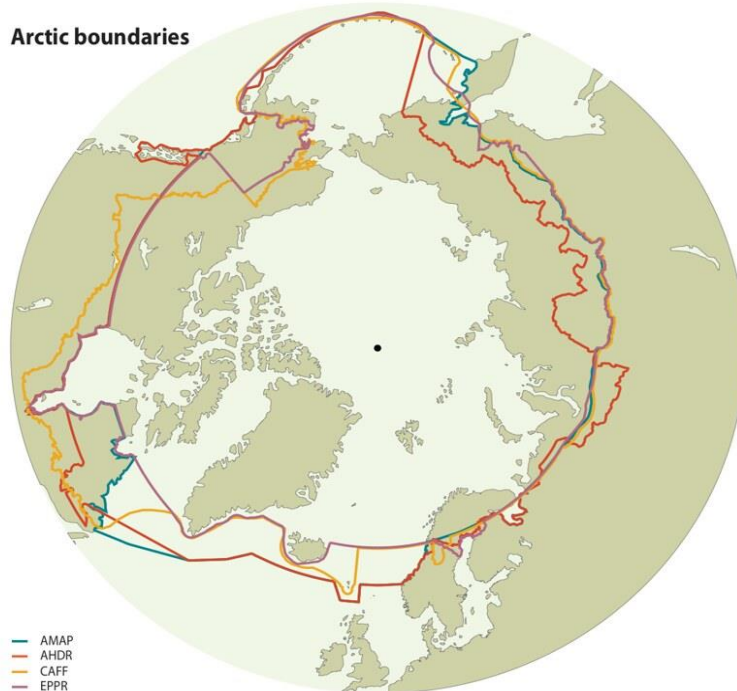
Εικόνα 1: <https://www.grida.no/resources/7845>

Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν διάφοροι ορισμοί για να χαρακτηρίσουν την Αρκτική και σκοπός του καθενός από αυτούς είναι να καλύψει διαφορετικά συμφέροντα. Έτσι, οι διεθνείς οργανισμοί ή οι ομάδες εργασίας⁶ του Αρκτικού Συμβουλίου (εκτενέστερη αναφορά θα γίνει κατωτέρω), οι οποίες ασχολούνται με την περιοχή διατυπώνουν τους δικούς τους ορισμούς. Επί παραδείγματι, η Έκθεση για την ανθρώπινη ανάπτυξη στην Αρκτική (Arctic Human Development Report, AHDR) έχει θέσει διαφορετικά όρια από την ομάδα εργασίας για το πρόγραμμα παρακολούθησης και αξιολόγησης της Αρκτικής (Arctic Monitoring and Assessment Programme Working Group, AMAP) αντίστοιχα και η ομάδα εργασίας για τη Διατήρηση της Αρκτικής Χλωρίδας και Πανίδας (Conservation of Arctic Flora and Fauna, CAFF), όπως και η ομάδα εργασίας για την πρόληψη έκτακτης ανάγκης, την ετοιμότητα και την αντίδραση (Emergency Prevention, Preparedness and Response, EPPR), ως παρουσιάζονται στον παρακάτω χάρτη:

---

⁶ <https://arctic-council.org/en/about/working-groups/>

Arctic boundaries

Εικόνα 2: <https://grid-arendal.herokuapp.com/resources/8387>

Συμπερασματικά, καθώς η περιοχή της Αρκτικής δεν είναι μια περιοχή όπου μπορεί να διασαφηνιστεί ολοκληρωτικά, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο και σαφές όριο για να την οριοθετεί, η έκταση της εξαρτάται από τον εκάστοτε ορισμό που χρησιμοποιείται. Επομένως, τα σύνορα της περιοχής μπορεί να μεταβληθούν ανάλογα με τα κριτήρια τα οποία θα επιλεγθούν για να την προσεγγίσουν, δηλαδή είτε περιβαλλοντικά, βιολογικά, οικονομικά, δικαιοδοτικά ή κοινωνικά. Η δυσκολία της ύπαρξης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού προκύπτει από το γεγονός ότι είναι μια περιοχή που συνεχώς μεταβάλλεται εξαιτίας των περιβαλλοντικών αλλαγών.

1.2. ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

1.2.1. ΑΡΚΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Το Αρκτικό Συμβούλιο είναι η εξέλιξη της Αρκτικής Στρατηγικής Προστασίας του Περιβάλλοντος (Arctic Environmental Protection Strategy, AEPS), μία μη δεσμευτική συμφωνία, η οποία ξεκίνησε το 1991 λαμβάνοντας ορισμένες πρωτοβουλίες για τη λειτουργία ειδικών προγραμμάτων όπως, το πρόγραμμα παρακολούθησης και αξιολόγησης της Αρκτικής, η διατήρηση της αρκτικής χλωρίδας και πανίδας, η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος της Αρκτικής και το πρόγραμμα για την έκτακτη ανάγκη, πρόληψη, ετοιμότητα και αντίδραση.⁷ Σκοπός ήταν η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης συνεργασίας στην περιοχή. Επόμενο βήμα, αποτέλεσε η ίδρυση ενός φορέα, ο οποίος θα μπορεί να ρυθμίζει και να διαχειρίζεται ένα ευρύτερο φάσμα ζητημάτων υψίστης σημασίας για την περιοχή, κυρίως για το συντονισμό των επιστημονικών ερευνών και την περιβαλλοντική προστασία της έκτασης αυτής καθώς και την οικονομική ανάπτυξή της.⁸ Από το 1995, ξεκίνησαν οι συζητήσεις για τη σύσταση ενός μηχανισμού συνεργασίας, στον οποίο θα εξετάζονταν τα «κοινά ζητήματα της Αρκτικής», όμως εξαρχής αποκλείστηκαν θέματα ασφάλειας και άμυνας.⁹ Πράγματι, στις 19 Σεπτεμβρίου του 1996 υπογράφηκε στην Οτάβα η Διακήρυξη για την ίδρυση του Αρκτικού Συμβουλίου («Διακήρυξη της Οτάβα»).

Εφεξής, «το Αρκτικό Συμβούλιο είναι το κορυφαίο διακυβερνητικό φόρουμ για την προώθηση της συνεργασίας, του συντονισμού και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των Αρκτικών κρατών, των αυτόχθονων κοινοτήτων της Αρκτικής και άλλων κατοίκων της Αρκτικής σε κοινά ζητήματα της Αρκτικής, ιδίως σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος στην Αρκτική».¹⁰ Στη Διακήρυξη της Οτάβα αναφέρονται ως μέλη τα οχτώ αρκτικά κράτη (Βασίλειο της Δανία, ΗΠΑ, Ισλανδία, Καναδάς, Νορβηγία, Ρωσική Ομοσπονδία, Σουηδία, Φινλανδία). Στο αρχικό σχέδιο της AEPS είχαν συμπεριληφθεί ως μέλη και τρεις οργανώσεις των αυτόχθονων λαών που διαμένουν σ' ολόκληρο το γεωγραφικό πλάτος της περιοχής, βέβαια, ο αριθμός αυτός διπλασιάστηκε κατά την ανάπτυξη του Αρκτικού Συμβουλίου¹¹ (ΑΣ). Έτσι, οι τρεις αρχικές οργανώσεις των αυτόχθονων λαών εκπροσωπούσαν τη φυλή των Ινουίτ (Inuit Circumpolar Council, ICC), των Σάαμι (Saami Council, SC) και των Ρώσων αυτόχθονων λαών (Russian Association of Indigenous People of the North, RAIPON), ενώ οι υπόλοιπες τρεις που προστέθηκαν σταδιακά στο ΑΣ ήταν η Διεθνής Ένωση Aleut (Aleut International Association, AIA), το Συμβούλιο της Αρκτικής των Αθαμπάσκα (Arctic Athabaskan Council, AAC) και τέλος το Διεθνές Συμβούλιο Gwich'in (Gwich'in Arctic International, GAI)¹². Είναι γεγονός ότι, η συμμετοχή των οργανώσεων των αυτόχθονων πληθυσμών αποτελεί μοναδικό χαρακτηριστικό του Συμβουλίου, καθώς έχουν το δικαίωμα ψήφου όπως και πλήρη δικαιώματα διαβούλευσης στις αποφάσεις τις οποίες λαμβάνουν τα μόνιμα κράτη μέλη του ΑΣ,

⁷ Adelphi Series, Arctic Opening Insecurity and Opportunity, σελ.39, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά στις 19 Δεκεμβρίου 2013.

⁸ "Declaration on the establishment of the Arctic Council" https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF?sequence=5&isAllowed=y

⁹ Adelphi Series, The warming Arctic contexts, σελ. 40

¹⁰ <https://arctic-council.org/en/about/>

¹¹ <https://arctic-council.org/en/news/history-of-the-arctic-council-permanent-participants/>

¹² <https://arctic-council.org/en/news/history-of-the-arctic-council-permanent-participants/>

κυρίως επειδή κάθε ενέργεια μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στην επιβίωση των αυτοχθόνων πληθυσμών, οι οποίοι διατηρούν ακόμα τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.¹³

Εκτός των μόνιμων μελών του φόρουμ, υπάρχουν δεκατρία μη αρκτικά κράτη τα οποία κατέχουν τη θέση του παρατηρητή και αυτά είναι, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Κίνα, η Ιαπωνία, η Σιγκαπούρη, η Κορέα, η Ινδία, το Ην. Βασίλειο και η τελευταία ένταξη που πραγματοποιήθηκε το 2017, είναι αυτή της Ελβετίας.¹⁴ Ακόμη, καθεστώς παρατηρητή έχουν διακυβερνητικοί και διακοινοβουλευτικοί οργανισμοί όπως επίσης και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Πρωταρχικός ρόλος των παρατηρητών είναι να παρακολουθούν το έργο του ΑΣ και να συμβάλλουν στην περάτωσή του.¹⁵ Αδιαμφισβήτητα, η σημασία της περιοχής είναι μεγάλη γι' αυτό και πολλοί διεθνείς θεσμοί και οργανώσεις έχουν εκδηλώσει το ενδιαφέρον τους.¹⁶ Αξιοσημείωτο δε είναι, ότι το Αρκτικό Συμβούλιο δεν αποδέχθηκε το αίτημα της ΕΕ να λάβει το καθεστώς του παρατηρητή λόγω της ένστασης που εξέφρασαν οι αυτόχθονες.¹⁷ Ωστόσο, τον Μάιο του 2013 στη Διακήρυξη της Kiruna,¹⁸ έγινε δεκτή η αίτηση της ΕΕ να λάβει το καθεστώς του παρατηρητή, όμως η τελική απόφαση δε λήφθηκε, επομένως μέχρι να ληφθεί η τελεσίδικη απόφαση, η ΕΕ δύναται να παρακολουθεί τις εργασίες του Συμβουλίου, όπως οι υπόλοιποι παρατηρητές.

Όσον αφορά τη λειτουργία του Αρκτικού Συμβουλίου, σε επίπεδο υπουργικών συναντήσεων, τα κράτη μέλη συνέρχονται κάθε δύο χρόνια,¹⁹ με τις συναντήσεις αυτές να λαμβάνουν χώρα στην επικράτεια του προεδρεύοντος κράτους. Οι εκπρόσωποι των οχτώ κρατών της Αρκτικής, επονομαζόμενοι ως Ανώτεροι Αξιωματούχοι για την Αρκτική (Senior Arctic Officials, SAOs), μαζί με τους έξι μόνιμους συμμετέχοντες, δηλαδή, τις οργανώσεις οι οποίες εκπροσωπούν τους αυτόχθονες λαούς, συνεδριάζουν τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο.²⁰ Οι αποφάσεις λαμβάνονται με *συναίνεση* από τα κράτη μέλη.²¹ Εν συνεχεία, οι SAOs, είναι κυβερνητικοί εκπρόσωποι, διορίζονται από τα αρκτικά κράτη και είναι αρμόδιοι να προστατεύουν τα συμφέροντα του κράτους τους, να παρακολουθούν και να καθοδηγούν τις δραστηριότητες του Συμβουλίου. Η Προεδρία του ΑΣ αναλαμβάνεται από το κάθε κράτος της Αρκτικής κι ο Πρόεδρος εκλέγεται για θητεία δύο ετών.²² Μετά τη λήξη της εκάστοτε Προεδρίας επαναπροσδιορίζονται τα προγράμματα, τα οποία θα ακολουθηθούν από τις ομάδες εργασίας.

Το έργο του ΑΣ καλύπτεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό από την δραστηριότητα των ομάδων εργασίας, οι οποίες ασχολούνται με τα τρέχοντα ζητήματα αναφορικά με την περιοχή. Εν αρχή, με τον σχηματισμό της AEPS είχαν συσταθεί ήδη τέσσερις

¹³ Μ. Μπόση, *όπ. π.*, σελ. 161

¹⁴ <https://arctic-council.org/en/about/observers/>

¹⁵ <https://arctic-council.org/en/about/observers/>

¹⁶ Μ. Μπόση, *όπ. π.*, σελ. 151

¹⁷ Οι μόνιμες οργανώσεις αυτοχθόνων εμπόδισαν την ΕΕ, εξαιτίας της απόφασης που υπάρχει εντός της Ένωσης για την απαγόρευση της πώλησης προϊόντων από την αλιεία της φώκιας, γεγονός το οποίο βρίσκει αντίθετους τους αυτόχθονες καθώς ζουν από την αλιεία και το εμπόριο της, δηλώνοντας “*No Seal, No Deal*”. Ωστόσο αναμένεται ότι αυτό το ζήτημα θα επιλυθεί. Μ. Μπόση, *Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας*, σελ. 150, εκδ. Ποιότητα.

¹⁸ https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/93/MM08_Final_Kiruna_declaration_w_signature.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁹ Adelphi Series, *The warming Arctic contexts*, σελ. 40

²⁰ “Arctic Council Rules of Procedure” παρ.25, σελ. 6 https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=7&isAllowed=y

²¹ Adelphi Series, *The warming Arctic contexts*, p. 39

²² <https://arctic-council.org/en/about/>

ομάδες, όπως ήδη προαναφέρθηκαν και στη συνέχεια με τη συγκρότηση του ΑΣ δημιουργήθηκαν ακόμα δύο. Αναλυτικότερα, οι τέσσερις αρχικές ομάδες εργασίας²³ ήταν οι, AMAP αποστολή της οποίας ήταν να παρακολουθεί και να αξιολογεί ζητήματα ρύπανσης της Αρκτικής και την επίδραση της κλιματικής αλλαγής, εν συνεχεία η ομάδα εργασίας CAFF, η οποία σχετίζεται με τη βιοποικιλότητα της περιοχής, το σχέδιο της τρίτης ομάδας EPPR, συμβάλλει κυρίως στην πρόληψη και αντιμετώπιση των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης της περιοχής αλλά βοηθά και στη συνεργασία με εταίρους για έρευνα στην περιοχή, τέλος η τέταρτη ομάδα εργασίας PAME, είναι υπεύθυνη για την προστασία και βιωσιμότητα του θαλάσσιου περιβάλλοντος της Αρκτικής. Οι μεταγενέστερες ομάδες εργασίας²⁴ που συστάθηκαν, σχετίζονται με το πρόγραμμα δράσης για τη μείωση των περιβαλλοντικών κινδύνων και την πρόληψη των ρύπων (Arctic Contaminants Action Program, ACAP) και το πρόγραμμα για την αειφόρο ανάπτυξη τη περιοχής βελτιώνοντας τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες των πληθυσμών της Αρκτικής (Sustainable Development Working Group, SDWG). Τέλος, η συμμετοχή των χωρών παρατηρητών εστιάζεται κυρίως στην παρακολούθηση του έργου του Συμβουλίου και στη συνεισφορά τους μέσα από τις ομάδες εργασίας.²⁵

Εν κατακλείδι, το ΑΣ αποτελεί δικλίδα ασφαλείας για την περιοχή της Αρκτικής, μιας και συμβάλλει στην προαγωγή της σταθερότητας και της ειρήνης. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής βέβαια, ολοένα κι αυξάνουν το γεωπολιτικό ενδιαφέρον της περιοχής, όχι μόνο για τα παράκτια κράτη, αλλά ομοίως και για τα κράτη παρατηρητές. Εξάλλου, πέρα από τον ορυκτό πλούτο, οι κλιματολογικές αλλαγές μπορεί να ενισχύσουν τη δημιουργία επιχειρηματικών δραστηριοτήτων²⁶. Έτσι, για να παραμείνει το Συμβούλιο το ίδιο αποτελεσματικό θα πρέπει να παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις και πιθανότατα να χρειάζεται να αναθεωρεί ορισμένες από τις πολιτικές που ήδη ακολουθεί²⁷. Είναι σημαντικό ότι, παρόλη την έντονη διεθνή συνεργασία που εκτυλίσσεται στην περιοχή, η δημιουργία κάποιας έντασης παραμένει σε μικρή κλίμακα επί του παρόντος, τουλάχιστον.

---

²³ <https://arctic-council.org/en/about/working-groups/>

²⁴ <https://arctic-council.org/en/about/working-groups/>

²⁵ “Arctic Council Observer Manual for Subsidiary Bodies” par.6, p.7

²⁶ Μ. Μπόση, *όπ. π.*, σελ. 152

²⁷ Paula Kankaanpa & Oran R. Young2 “The effectiveness of the Arctic Council” p.13

1.2.2. ΔΙΑΚΥΡΗΞΗ ILULISSAT

Ο Δανός Υπ. Εξωτερικών κάλεσε τους ομόλογούς του, των υπόλοιπων τεσσάρων αρκτικών δυνάμεων, τον Μάιο του 2008 στη Δανία, με σκοπό να συζητήσουν τη μελλοντική διακυβέρνηση της ευαίσθητης περιοχής της Αρκτικής²⁸. Η κλιματική αλλαγή και η τήξη των πάγων είναι δύο από τις σημαντικότερες περιβαλλοντικές προκλήσεις που αναμένεται να αντιμετωπίσει η Αρκτική στο κοντινό μέλλον, διότι θα επηρεάσουν τόσο το φυσικό περιβάλλον όσο και τους διαμένοντες στη συνολική έκταση της Αρκτικής²⁹. Έτσι, το ενδιαφέρον για την περιοχή ολοένα και θα κορυφώνεται, καθώς θα αυξάνεται η δυνατότητα της οικονομικής δραστηριότητας, είτε μέσω της αλιείας, της ναυτιλίας ή της εκμετάλλευσης των ορυκτών πόρων. Τα πέντε κράτη συμφώνησαν ότι ο Αρκτικός Ωκεανός βρίσκεται στο κατώφλι μεγάλων αλλαγών. Σκοπό της Διακήρυξης αποτελούσε, η δέσμευση των πέντε παράκτιων κρατών ως προς τη συνεργασία για περισσότερη έρευνα και ασφάλεια και για τη διασφάλιση της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος της Αρκτικής, καθώς και να επιλύουν ζητήματα που αφορούν τις εδαφικές τους διεκδικήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο χρησιμοποιώντας ειρηνικά μέσα.

Η συγκέντρωση των πέντε παράκτιων αρκτικών κρατών για τη συμφωνία της Διακήρυξης Ilulissat, θα μπορούσε εύλογα να θεωρηθεί ως απάντηση των κρατών που έχουν δικαιωδοτικά δικαιώματα επί του Αρκτικού Ωκεανού και όχι μόνο, προς τη ρωσική κυβέρνηση.³⁰ Πιο συγκεκριμένα, τον Αύγουστο του 2007 η Ρωσία βύθισε ένα υποβρύχιο κάτω από τον Βόρειο Πόλο, με επιβαίνων ένα μέλος του ρωσικού Κοινοβουλίου, ο οποίος εγκατέστησε μια ρωσική σημαία στο βάθος της θάλασσας.³¹ Αυτή η κίνηση της ρωσικής πλευράς, βασίστηκε στον ισχυρισμό ότι ο βυθός που βρίσκεται κάτω από τον Βόρειο Πόλο και ονομάζεται Lomonosov Ridge,³² είναι η συνέχεια της ρωσικής υφαλοκρηπίδας και κατ' επέκταση του ρωσικού εδάφους. Ένας τέτοιος ισχυρισμός ωστόσο δεν έχει καμία νομική υπόσταση. Η τακτική της Ρωσίας ανησύχησε και επαγρύπνησε την κοινή γνώμη όσον αφορά τις διεκδικήσεις του κάθε κράτους. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του Καναδού Υπουργού Εξωτερικών ο οποίος ανέφερε ότι *«δε βρισκόμαστε στον 15^ο αιώνα όπου με την τοποθέτηση σημαιών διεκδικείται μια εδαφική περιοχή»*³³. Ιδιαίτερως, τα κράτη που συνορεύουν με την Αρκτική θεώρησαν αναγκαίο να υπενθυμίσουν ότι και τα πέντε έχουν σαφή οικονομικά δικαιώματα στις θαλάσσιες ζώνες του Αρκτικού Ωκεανού όπως έχουν ορισθεί από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Τέλος, οι υπουργοί δήλωσαν ότι το νομικό πλαίσιο, το οποίο ισχύει για τον Αρκτικό Ωκεανό και παρέχει μια σταθερή βάση για τη διαχείριση του, *«δε χρειάζεται ένα νέο διεξοδικό διεθνές νομικό καθεστώς που θα τον διέπει»*.³⁴

²⁸ https://pure.diiis.dk/ws/files/61440/Yearbook_2009_web.pdf#page=35

²⁹ <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2008-Ilulissat-Declaration.pdf>, par.2

³⁰ <file:///C:/Users/valen/Downloads/Ilulissat+Declaration+Implications+ver2+fr+CFM+12+05+08.pdf>

³¹ Μ. Μπόση, *όπ. π.*, σελ.155

³² Ryan C. Maness & Brandon Valeriano, *Russian Foreign Policy in the Arctic Region: Issues, Preferences, and Conflict Moderation*, p. 178

³³ Μ. Μπόση, *όπ. π.*, σελ.155

³⁴ Διακήρυξη Ilulissat, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2008-Ilulissat-Declaration.pdf>

1.2.3. ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ (UNCLOS)

Γνώμονα της προσπάθειας σύναψης μιας συνθήκης για το διεθνές δίκαιο της θάλασσας αποτέλεσε, η διασαφήνιση ορισμένων σημείων του εθιμικού δικαίου, όπως ήταν το ζήτημα του εύρους των χωρικών υδάτων και των αρμοδιοτήτων των παράκτιων κρατών εντός των θαλάσσιων ζωνών τους³⁵. Έπειτα από τρεις Συνδιασκέψεις, υπογράφηκε η νέα Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) το 1982 και τέθηκε σε ισχύ το 1994 με τη σχεδόν καθολική συμμετοχή των κρατών³⁶. Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας χώρισε τους ωκεανούς και έθεσε τα όρια των θαλάσσιων ζωνών, ως εξής³⁷:

Εσωτερικά ύδατα: αποτελούν οι θαλάσσιες εκτάσεις μεταξύ της ακτής και της γραμμής βάσης της αιγιαλίτιδας ζώνης, κυρίως κόλποι, λιμένες και εκβολές ποταμών. Το παράκτιο κράτος έχει πλήρη κυριαρχία στο βυθό, το υπέδαφος και τον εναέριο χώρο.

Αιγιαλίτιδα ζώνη: εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα (ή για αρχιπελαγικά κράτη, πέρα από τα αρχιπελαγικά ύδατα), με το παράκτιο κράτος να ασκεί πλήρη κυριαρχία. Επομένως, έχει το δικαίωμα άσκησης όλων των δραστηριοτήτων επί της συγκεκριμένης θαλάσσιας ζώνης. Το παράκτιο κράτος δύναται επίσης, να ορίσει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης του έως το ανώτατο όριο των 12 ναυτικών μιλίων, ως είναι αποδεκτό από το διεθνές δίκαιο. Η πλήρης κυριαρχία του παράκτιου κράτους περιορίζεται ως προς τον θεσμό της αβλαβούς διέλευσης των αλλοδαπών πλοίων, η οποία επιτρέπεται από το διεθνές δίκαιο.

Συνορεύουσα ζώνη: είναι παρακείμενη της αιγιαλίτιδας και δύναται να εκτείνεται έως και τα 24 ναυτικά μίλια. Σχετικά με τις αρμοδιότητες του παράκτιου κράτους στη συνορεύουσα ζώνη είναι υπεύθυνο για την πρόληψη και την καταστολή παραβιάσεων, της μεταναστευτικής, τελωνειακής, δημοσιονομικής και υγειονομικής νομοθεσίας του είτε στο έδαφος ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη του.

Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ): αν και η συγκεκριμένη θαλάσσια ζώνη δεν αποτελεί ανοικτή θάλασσα, όλα τα κράτη απολαμβάνουν συγκεκριμένες ελευθερίες, οι οποίες είναι διεθνώς νόμιμες όπως, η ναυσιπλοΐα, οι υπερπτήσεις, η τοποθέτηση υποβρύχιων καλωδίων και αγωγών και άλλες. Η έκτασης της ΑΟΖ δύναται να φτάνει έως και τα 200 ναυτικά μίλια.

Ανοικτή Θάλασσα: κανένα τμήμα της ανοικτής θάλασσας δεν υπόκειται σε κρατική κυριαρχία, όλα τα κράτη έχουν ισότιμη μεταχείριση επί αυτής της θαλάσσιας έκτασης. Είναι ελεύθερη για ναυσιπλοΐα, αλιεία και επιστημονική έρευνα. Ο περιορισμός που τίθεται από το Δίκαιο της Θάλασσας αφορά ότι «η ανοικτή θάλασσα προορίζεται για ειρηνικούς σκοπούς».

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Αρκτική είναι ως επί το πλείστον μια θαλάσσια περιοχή, η οποία καλύπτεται, στο μεγαλύτερο μέρος της, από τον Αρκτικό Ωκεανό και

³⁵ Κρατερός Ιωάννου και Αναστασία Στρατή, «Δίκαιο της Θάλασσας», 4^η έκδοση, 2013, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 5

³⁶ Κρατερός Ιωάννου και Αναστασία Στρατή, όπ. π., σελ. 8

³⁷ Adelphi Series, όπ., π., σελ. 16-17

περιβάλλεται από τις ακτές κρατών, όπως ήδη έχει γίνει αναφορά, δε θα μπορούσε να μη ρυθμιζόταν από το Δίκαιο της θάλασσας.

1.3. ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ

Για τα αρκτικά κράτη η θέσπιση και κατοχύρωση των θαλάσσιων ζωνών είναι υψίστης σημασίας καθώς προσδιορίζεται η κυριαρχία τους στην περιοχή και κατ' επέκταση οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους. Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας αποτελεί το θεμέλιο για τη διεθνή συνεργασία στον Αρκτικό Ωκεανό. Ήδη από το μακρινό παρελθόν, οι ευρωπαϊκές δυνάμεις είχαν δείξει το ενδιαφέρον τους για την περιοχή της Αρκτικής, τόσο σε χερσαίες όσο και σε θαλάσσιες διεκδικήσεις.³⁸ Ακολούθως, η παραγωγή και η εφαρμογή του Δικαίου της Θάλασσας βοήθησε τα περισσότερα κράτη της Αρκτικής να διευθετήσουν τις διαφορές τους όσον αφορά τις διεκδικήσεις τους. Λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας στην περιοχή παρατηρείται ότι, κάποιες θαλάσσιες ζώνες τείνουν να αλληλεπικαλύπτονται, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διαφωνίες μεταξύ των παράκτιων κρατών. Βέβαια, οιαδήποτε προβλήματα έχουν να αντιμετωπίσουν, η επίλυσή τους γίνεται χρησιμοποιώντας πάντα ειρηνικά μέσα σύμφωνα με την Διακήρυξη Pulissat,³⁹ στην οποία δεσμεύτηκαν.

Από τα πέντε παράκτια αρκτικά κράτη, τα τέσσερα (Νορβηγία, Ρωσία, Καναδάς και Δανία) έχουν υπογράψει και επικυρώσει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, ενώ οι ΗΠΑ την έχουν υπογράψει αλλά δεν την έχουν επικυρώσει ακόμα.⁴⁰ Ωστόσο, οι τελευταίες, αντιμετωπίζουν τις διατάξεις για τη ναυσιπλοΐα και τις εδαφικές κτήσεις ως κανόνες του διεθνούς εθιμικού δικαίου.⁴¹ Εν συνεχεία, τα τέσσερα κράτη έχουν καθορίσει τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας τους, τα οποία δύνανται να ξεπερνούν τα 200 ναυτικά μίλια. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει ένα αρμόδιο όργανο, η Επιτροπή για τα όρια της υφαλοκρηπίδας (Commission on the Limits of the Continental Shelf, CLCS), στην οποία τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να αναφέρουν την επέκταση της υφαλοκρηπίδας τους, αποδεικνύοντας επαρκώς τη γεωλογική συνέχεια του εδάφους (υφαλοπλαίσιο).⁴² Η Επιτροπή δύναται να θέτει συστάσεις για τα όρια που τίθενται από τα κράτη,⁴³ δεν είναι όμως το εξουσιοδοτημένο φόρουμ για να ορίζει τα θαλάσσια σύνορα των αρκτικών περιοχών. Από την άλλη, οι ΗΠΑ ως μη συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, έχουν αφήσει εκτεθειμένα πολλά χιλιόμετρα της ηπειρωτικής τους υφαλοκρηπίδας αφού δεν έχουν το δικαίωμα να θέσουν τα όριά τους στην Επιτροπή.⁴⁴ Κάθε παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας του, σχετικά με την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων. Τέλος, τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους δεν αφορούν τα υπερκείμενα εδάφη και τον αντίστοιχο εναέριο χώρο.⁴⁵

³⁸ Adelphi Series, όπ., π., σελ.16

³⁹ Adelphi Series, όπ., π., σελ.19

⁴⁰ Adelphi Series, όπ., π., σελ.18

⁴¹ Adelphi Series, όπ., π., σελ.19

⁴² Adelphi Series, όπ., π., σελ. 18-19

⁴³ https://www.un.org/Depts/los/clcs_new/commission_purpose.htm

⁴⁴ Mark Jarashow & Michael B. Runnels & Tait Svenson, "UNCLOS and the Arctic: The Path of Least Resistance", Fordham International Law Journal, 2006, p.1640

⁴⁵ The Arctic Institute, <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2017/06/TAI-Infographic-ContinentalShelfClaims.pdf>

1.3.1. ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ ΠΟΥ ΜΑΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ

Αναφορικά με τις διαφωνίες των κρατών ως προς τις διεκδικήσεις τους στην περιοχή της Αρκτικής, είναι σχετικά περιορισμένες και δεν αποτελούν εστίες έντασης μεταξύ τους.⁴⁶ Αρχικά, μία διαφωνία που μαίνεται από το 1973, είναι μεταξύ της Γροιλανδίας και του Καναδά σχετικά με το νησί Hans, το οποίο βρίσκεται στη μέση του στενού Nares μεταξύ της Γροιλανδίας και του νησιού Ellesmere. Αν και πιθανότατα δεν έχει οικονομική αξία για κανένα από τα δύο μέρη, ωστόσο παραμένει μια ανεπίλυτη διαφορά με την οποία, εφόσον επιλυθεί, θα αναδειχθεί η υπεροχή του ενός εκ των δύο κρατών.⁴⁷ Τελικά, οι δύο πλευρές αποφάσισαν να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις για την επίλυση του συγκεκριμένου ζητήματος, ενώ ακούστηκε και η ιδέα της διχοτόμησης της νήσου για να καλυφθούν και τα δύο μέρη.⁴⁸

Έπειτα, μία σημαντική διαφωνία που παραμένει άλυτη, είναι μεταξύ των ΗΠΑ και του Καναδά, στη θάλασσα Beaufort,⁴⁹ όπου το βόρειο έδαφος του Καναδά, Yukon, συνορεύει με την Αλάσκα. Το σημείο που αμφισβητείται αφορά μια ιδιομορφία της θαλάσσιας περιοχής που σχηματίζεται στο όριο των ΑΟΖ των δύο παράκτιων κρατών. Κανένα από τα δύο κράτη δεν έχει θέσει τα όρια της υφαλοκρηπίδας του πέραν των 200 ναυτικών μιλίων, ωστόσο έπειτα από χαρτογράφηση του βυθού φαίνεται ότι η κάθε υφαλοκρηπίδα τείνει να φτάνει τα 350 ή και περισσότερα ναυτικά μίλια από την ακτή⁵⁰. Αυτή η διεκδίκηση προέρχεται από τον 19^ο αιώνα, σε μία συνθήκη που είχε κάνει η Ρωσία με τη Μ. Βρετανία, των οποίων ήταν κτήσεις η Αλάσκα και ο Καναδάς αντίστοιχα. Η θέση του Καναδά ταυτίζεται με τα ανατολικά σύνορα της Αλάσκας όπως ακριβώς ορίζονται σύμφωνα με τη συνθήκη, δηλαδή στις 141^ο στη γραμμή του μεσημβρινού, καλύπτοντας βέβαια και την έκταση του ωκεανού.⁵¹ Ωστόσο, οι ΗΠΑ δεν αποδέχονται ότι η συνθήκη θεσπίζει τα θαλάσσια όρια και υποστηρίζει ότι, η θάλασσα Beaufort πρέπει να οριστεί σύμφωνα είτε με τη γραμμή της ίσης απόστασης ή το σύνορο να «χαραχθεί», κατακόρυφα της ακτογραμμής.⁵² Πρέπει να σημειωθεί ότι, αν εν τέλει ακολουθηθεί η άποψη του Καναδά, ακολουθώντας δηλαδή τα όρια που θέτονται στη συνθήκη, μια εκτεταμένη υφαλοκρηπίδα μεγαλύτερη των 200 ναυτικών μιλίων, θα ήταν περισσότερο ευνοϊκή για την αμερικάνικη πλευρά. Από την άλλη, αν υπολογιστεί σύμφωνα με τη νομική άποψη, την οποία προασπίζονται οι ΗΠΑ, ισχύει το ακριβώς αντίθετο.⁵³ Τέλος, υποθαλάσσιες έρευνες αποδεικνύουν ότι ο βυθός της θάλασσας Beaufort είναι πλούσιος σε υδρογονάνθρακες οπότε και η εκμετάλλευσή της είναι σημαντική.⁵⁴ Αν και κανένα από τα δύο μέρη δεν έχει θέσει επίσημα την άποψή του για την επέκταση της υφαλοκρηπίδας, αναμένεται ότι ένας ενδεχόμενος κύκλος διαπραγματεύσεων θα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, λόγω της περιπλοκότητας του ζητήματος, καθώς η διεύρυνση της υφαλοκρηπίδας του ενός μέρους θα ευνοεί το αντιτιθέμενο.⁵⁵

⁴⁶ Adelphi Series, όπ., π., σελ.35

⁴⁷ Adelphi Series, όπ., π., σελ.35-36

⁴⁸ Adelphi Series, όπ., π., σελ.36

⁴⁹ Adelphi Series, όπ., π., σελ.36

⁵⁰ Michael Byers, "International Law and the Arctic", Cambridge University Press, 2013 σελ.57

⁵¹ Michael Byers, όπ., π., σελ. 58-59

⁵² Adelphi Series, όπ., π., σελ.19

⁵³ Michael Byers, όπ., π., σελ.59-60

⁵⁴ Adelphi Series, όπ., π., σελ.37

⁵⁵ Michael Byers, όπ., π., σελ. 35-36

Εικόνα 3 Beaufort Sea: US and Canadian claims Πηγή: Michael Byers, “International Law and the Arctic”, Cambridge University Press, 2013

1.3.2. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ BARENTS

Η πιο πρόσφατη συμφωνία μεταξύ των παράκτιων κρατών της Αρκτικής, ήταν ανάμεσα στη Ρωσία και τη Νορβηγία, η οποία εν τέλει επιλύθηκε το 2010, ύστερα από περίπου τέσσερις δεκαετίες διαπραγματεύσεων.⁵⁶ Η διαφωνία των δύο μερών αφορούσε την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων στη θάλασσα του Barents. Η συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή εκτείνεται από την περιοχή Finnmark, στο βόρειο τμήμα της Νορβηγίας και την περιοχή Kola Peninsula της Ρωσίας. Σχετικά με τα βορειοδυτικά της όρια, βρίσκεται μεταξύ του αρχιπελάγους της Νορβηγίας Svalbard, ενώ από τα βορειοανατολικά και ανατολικά της σύνορα περικλείεται από δύο ρωσικά αρχιπελάγη, Franz Josef Land και Novaya Zemlya, αντίστοιχα.⁵⁷ Το βάθος της θάλασσας Barents δεν είναι πολύ μεγάλο, ωστόσο ολόκληρος ο βυθός αποτελεί υφαλοκρηπίδα,⁵⁸ η οποία είναι πλούσια σε ψάρια, πετρέλαιο και φυσικό αέριο.⁵⁹

⁵⁶ Tore Henriksen & Geir Ulfstein, “Maritime Delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty”, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά από Taylor & Francis Online, Φεβρουάριος 2011, σελ. 1

⁵⁷ Michael Byers and Andreas Østhagen, “Why does Canada have so many unresolved maritime boundary disputes?”, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά από Cambridge University Press, Αύγουστος 2017, σελ. 41

⁵⁸ Όπως αναγνωρίστηκε από τη Σύμβαση του 1958 για την υφαλοκρηπίδα.

⁵⁹ Michael Byers and Andreas Østhagen, όπ. π., σελ. 41

Εικόνα 4 Πηγή: Michael Byers and Andreas Østhagen, “Why does Canada have so many unresolved maritime boundary disputes?”, δημοσιεύτηκε ηλεκτρονικά από Cambridge University Press, Αύγουστος 2017

Η διαφωνία των δύο μερών, για την οριοθέτηση της θάλασσας του Barents, αν και ενυπάρχει αρκετά χρόνια, έγινε πιο αισθητή μετά το αίτημα της Νορβηγίας (1963) για να διεκδικήσει κυριαρχικά δικαιώματα στο βυθό και το υπέδαφος που είναι παρακείμενα στις ακτές της. Στη συνέχεια, ακολούθησε και η Ρωσία παρουσιάζοντας τους δικούς της ισχυρισμούς (1967) σχετικά με τα δικαιώματά της στην περιοχή.⁶⁰ Υιοθετώντας τα δύο μέρη την υφαλοκρηπίδα τους μέχρι το όριο των 200 ναυτικών μιλίων, δημιουργήθηκε ένα νέο ζήτημα το οποίο έπρεπε να διευθετηθεί καθώς τα όρια μεταξύ των δύο υφαλοκρηπίδων συνέπιπταν.⁶¹ Εξαιτίας της σημαντικότητας της περιοχής και για τις δύο πλευρές, κυρίως ως προς την αλιεία, συμφώνησαν στην οριοθέτηση μια γκρίζας ζώνης που θα διέπει τις αμφισβητούμενες περιοχές. Η Συμφωνία της Γκρίζας Ζώνης του 1978,⁶² την οποία υπέγραψαν και τα δύο κράτη, όριζε ότι δικαίωμα στην περιοχή έχουν μόνο τα αλιευτικά σκάφη με σημαία του ενός εκ των δύο κρατών ή τρίτα αλιευτικά σκάφη στα οποία όμως τους έχει χορηγηθεί άδεια από τα ίδια τα κράτη. Η Συμφωνία αυτή ανανεωνόταν κάθε χρόνο, μέχρι την τελική επίλυση της αμφισβητούμενης περιοχής.⁶³

Αξίζει να σημειωθεί ότι και τα δύο κράτη υπέγραψαν τη Σύμβαση για την υφαλοκρηπίδα, οπότε και υπόκειντο στο νομικό καθεστώς της. Όπως αναφέρεται στη Σύμβαση (άρθρο 6), όταν δεν μπορεί να επιλυθεί μία διαφορά μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών το σύνορο τίθεται με βάση τη «μέση γραμμή», δηλαδή να υπάρχει ίση απόσταση από τις ακτογραμμές και των δύο πλευρών τους εκτός αν πρέπει να ρυθμιστούν σύμφωνα με «ειδικές περιστάσεις».⁶⁴ Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων η νορβηγική πλευρά υποστήριζε τη χάραξη των ορίων εφαρμόζοντας τη «μέση γραμμή», από την άλλη, η ρωσική πλευρά επικαλέστηκε ότι η

⁶⁰ Tore Henriksen & Geir Ulfstein, όπ. π., σελ. 2

⁶¹ Tore Henriksen & Geir Ulfstein, όπ. π., σελ. 2

⁶² Michael Byers, “Maritime boundaries”, International Law and the Arctic, εκδόθηκε ηλεκτρονικά από Cambridge University Press, 2013 σελ. 41

⁶³ Michael Byers and Andreas Østhagen, όπ. π., σελ. 52

⁶⁴ Convention on the Continental Shelf 1958, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf (άρθρο 6)

περιοχή της διακρίνεται από «ειδικές περιστάσεις». Προβάλλοντας διάφορους παράγοντες είτε γεωλογικούς, δημογραφικούς, κλιματολογικούς ή στρατιωτικούς.⁶⁵

Τελικά, έπειτα από πολυετείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών, το 2007 φάνηκε ότι ίσως αυτή η διαφωνία όδευε προς την επίλυσή της. Τα δύο εμπλεκόμενα μέρη συμφώνησαν σ' ένα θαλάσσιο όριο, το οποίο θα εκτεινόταν 20 ναυτικά μίλια από τα χωρικά ύδατα.⁶⁶ Η συνέχεια αυτής της εξέλιξης, ήρθε το 2010, όπου ο Νορβηγός Υπουργός Εξωτερικών Jonas Gahr Støre μαζί με τον ο Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sergey Lavron υπέγραψαν τη συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών στο Murmansk.⁶⁷ Η Συμφωνία όριζε ένα κοινό όριο για τις δύο χώρες, όπως προβλέπεται από το διεθνές δίκαιο για την επίτευξη *δίκαιης λύσης*.⁶⁸ Έτσι, η συνοριακή γραμμή χώρισε την αμφισβητούμενη περιοχή σχεδόν ισομερώς και για τα δύο κράτη, τροποποιώντας τους αρχικούς ισχυρισμούς όπως είχαν τεθεί από την εκάστοτε πλευρά.⁶⁹ Επιπροσθέτως, τα κράτη δεσμεύονταν στη συνέχιση της σύμπραξης όσον αφορά την αλιεία και την ενίσχυση της συνεργασίας τους για τους υδρογονάνθρακες στην περιοχή.⁷⁰

Η συμφωνία οριοθέτησης είχε θετικό αντίκτυπο τόσο για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη όσο και για τη διεθνή σκηνή. Ως αποτέλεσμα, βελτιώθηκαν οι σχέσεις της Ρωσίας και της Νορβηγίας, συμβάλλοντας στη σταθερότητα της περιοχής και δημιουργώντας επιπλέον ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον για την εξερεύνηση υδρογονανθράκων, όπως και για τα μείζονα, για την περιοχή, ζητήματα αλιείας. Τελικά, διαφαίνεται ότι η περιοχή της Αρκτικής προάγει την ασφάλεια, επιδιώκοντας την ειρηνική επίλυση των οιοδήποτε διαφορών μεταξύ των κρατών της και προασπίζεται το διεθνές δίκαιο.

---

⁶⁵ Michael Byers, *όπ. π.*, σελ. 39

⁶⁶ Michael Byers, *όπ. π.*, σελ. 42

⁶⁷ Συνθήκη μεταξύ Ρωσίας και Νορβηγίας, <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2010/avtalen/id614254/>

⁶⁸ Michael Byers, *όπ. π.*, σελ. 42

⁶⁹ Tore Henriksen & Geir Ulfstein, *όπ. π.*, σελ. 6

⁷⁰ Tore Henriksen & Geir Ulfstein, *όπ. π.*, σελ. 10-11

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

2.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Στη σύγχρονη εποχή, η ενέργεια αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό της γεωπολιτικής δυναμικής μεταξύ των κρατών. Τα ενεργειακά ζητήματα ολοένα και προστίθενται στην Ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής της εκάστοτε χώρας, καθώς η εξάρτηση τους από αυτή αυξάνεται συνεχώς. Είναι γεγονός ότι, η ενέργεια αποτελεί παράγοντα ζωτικής σημασίας, καθώς είναι απαραίτητη για την ύπαρξη και την ανάπτυξη των κοινωνιών σε ολόκληρο τον κόσμο. Η αναζήτηση και η πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους πρόκειται για το κύριο μέλημα, από τη σύσταση ακόμη μιας νέας κοινότητας, επειδή έτσι εξασφαλίζεται η ομαλή διαβίωση του πληθυσμού της. Πράγματι τα κράτη θέλουν να εξασφαλίσουν τη σταθερή εισροή ενέργειας στη χώρα τους, κυρίως του πετρελαίου, διότι υπάρχει περίπτωση να υπάρξει άνοδος στην τιμή του, ή σε ορισμένες ιδιαίζουσες καταστάσεις, όπως είχε συμβεί στο παρελθόν (1970), με την άσκηση εμπάργκο από τη Μέση Ανατολή προς τις χώρες που προμήθευε με πετρέλαιο.⁷¹

Στις μέρες μας, η Αρκτική καλείται ως ένα «νέο ενεργειακό σύνορο», όμως στην πραγματικότητα οι διαθέσιμοι ενεργειακοί πόροι της Αρκτικής δεν αποτελούν κάτι καινούριο, μιας και μέρος αυτών είχε ήδη ανακαλυφθεί από τον 18^ο αιώνα. Σε αντίθεση με άλλες πλούσιες περιοχές ανά τον κόσμο, το έδαφος της Αρκτικής θεωρείται παρθένο, καθώς η εξόρυξη του φυσικού της πλούτου παραμένει σε χαμηλά επίπεδα λόγω του λιγότερου ευνοϊκού κλίματος που την περιβάλλει, εξαιτίας των μεγάλων στρωμάτων πάγου και της ευαισθησίας του φυσικού περιβάλλοντος.⁷² Πιο συγκεκριμένα, ακόμη σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζει η ενέργεια στην αρκτική ζώνη λόγω των ιδιαίτερων και “σκληρών” καιρικών συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή και οι οποίες καθιστούν απαραίτητη τη χρήση της σε όλους τους τομείς καθημερινά, τόσο για την παραγωγή θερμότητας, φωτός, για τις μεταφορές και άλλους σκοπούς. Η υπεροχή της ενέργειας στην Αρκτική αυξάνει τις διεκδικήσεις των μη αρκτικών κρατών, ωστόσο εντείνεται και η θέσπιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των παράκτιων αρκτικών περιοχών, καθώς η κλιματική αλλαγή, με τη σταδιακά ευκολότερη προσβασιμότητα και την αποκάλυψη περισσότερων πόρων, θα προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό ενδιαφερόμενων κρατών. Έτσι, η Αρκτική εντάσσεται στην παγκόσμια γεωπολιτική ατζέντα. Λόγω της φύσει ευαίσθητης περιοχής, η λειτουργία του ανώτατου φόρουμ, του Αρκτικού Συμβουλίου, εντείνει την προσπάθεια συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των κρατών, αλλά και βοηθά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή.⁷³

---

⁷¹ Arctic Council, SDWG report on Arctic Energy <https://www.sdwg.org/wp-content/uploads/2016/04/ArcticEnergyReport-2009.pdf> σελ.6

⁷² Shebonti Ray Dadwal, “Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics?”, δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά Νοέμβριο 2014, Taylor and Francis, σελ. 812
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09700161.2014.952936>

⁷³ Lieutenant Colonel Todd L. Sharp (Canadian Forces), “The implications of ice melt on Arctic Security”, Defense Studies (Ιούνιος 2011)

Εν συνεχεία, η ανάπτυξη της Αρκτικής βασίζεται στην εξόρυξη των ενεργειακών πόρων που διαθέτει, τόσο των ανακαλυφθέντων όσο και αυτών που εκτιμάται ότι υπάρχουν. Περίπου το 10% των αποθεμάτων του παγκόσμιου πετρελαίου και το 25% του φυσικού αερίου λαμβάνουν χώρα στην Αρκτική, ενώ αυτά τα ποσοστά διπλασιάζονται σύμφωνα με διαφορετικούς υπολογισμούς.⁷⁴ Τα ποσοστά αυτά αναμένεται να μετατραπούν, ενόψει της επίδρασης της κλιματικής αλλαγής στην περιοχή και εξαιτίας της συνεχούς αναζήτησης για περισσότερα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η κύρια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου προέρχεται από το χερσαίο έδαφος της Βόρειας Ρωσίας και της Αλάσκας, αγγίζοντας περίπου το 97%.⁷⁵ Μόνο στη Ρωσία, παράγεται το 80% του πετρελαίου και το 99% του φυσικού αερίου. Ακόμη, ο Καναδάς και η Νορβηγία έχουν ορισμένη παραγωγή στο βόρειο τμήμα τους, ενώ πραγματοποιούνται έρευνες για τη δυναμική εκμετάλλευση των πηγών του πετρελαίου της Ισλανδίας και της Γροιλανδίας.⁷⁶

Ωστόσο, οι ενεργειακοί πόροι στην Αρκτική δεν αφορούν μόνο το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο όπως έχει συνηθιστεί να ταυτίζεται η περιοχή, καθώς οι υδρογονάνθρακες φαίνεται ότι συμβάλλουν έντονα στην ανάπτυξή της. Εκτιμάται ότι, τα αποθέματα υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή της Αρκτικής ανέρχονται σε 17 δις βαρέλια πετρελαίου και 116 δις βαρέλια (μονάδα μέτρησης boe, ισοδυναμεί με ένα βαρέλι πετρελαίου) φυσικού αερίου, ενώ το 82% εξ' αυτών ανήκουν στη Ρωσία.⁷⁷ Αν και η παραγωγή υδρογονανθράκων έχει εστιασθεί στη θάλασσα του Barents, γίνεται διερεύνηση στην ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής, διότι είναι πιθανό ότι θα ανακαλυφθούν νέοι πόροι.⁷⁸

Στο βόρειο τμήμα της Αρκτικής, έχουν ανακαλυφθεί περισσότερα από 400 πεδία πλούσια σε ενεργειακούς πόρους, πετρέλαιο και φυσικό αέριο, ενώ 60 από αυτά διαθέτουν πάνω από 500 δις boe. Πιο συγκεκριμένα, οι ανακαλυφθείσες πηγές, του πετρελαίου ανέρχονται στα 40 δισεκατομμύρια, του φυσικού αερίου στα 1,14 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια και τέλος, το υγρό φυσικό αέριο φτάνει τα 8 δισεκατομμύρια βαρέλια.⁷⁹ Σύμφωνα με μία δήλωση του οργανισμού για τη γεωλογική έρευνα των ΗΠΑ (USGS), ενδέχεται οι περιοχές που αποτελούν τις εκτεταμένες υφαλοκρηπίδες των παράκτιων αρκτικών κρατών και οι οποίες παραμένουν ανεξερεύνητες, να έχουν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. Έτσι, η USGS αναφέρει ότι δύναται να υπάρχουν 90 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου,⁸⁰ σχεδόν 1.700 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου και 44 δισεκατομμύρια βαρέλια υγρού φυσικού αερίου, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων εκτιμάται ότι βρίσκεται στην ανοιχτή θάλασσα. Ενώ είναι πιθανό, η ποσότητα των πόρων για τους οποίους δεν έχει ξεκινήσει καμία δραστηριότητα ακόμα, να ξεπερνά αυτούς που είναι ήδη γνωστοί.⁸¹

Αν και υπάρχουν τόσες ανεκμετάλλευτες πηγές γεμάτες με ενεργειακούς πόρους, οι λόγοι όπου καθυστερεί η περαιτέρω διερεύνησή τους, αφορούν αρχικά το υψηλό κόστος που απαιτεί μια τέτοια επιχείρηση στην ανοιχτή θάλασσα, την έλλειψη

⁷⁴ Μ. Μπόση, *όπ. π.*, σελ. 158

⁷⁵ Arctic Council, SDWG report on Arctic Energy <https://www.sdwg.org/wp-content/uploads/2016/04/ArcticEnergyReport-2009.pdf> σελ.7

⁷⁶ Στο ίδιο

⁷⁷ Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 49

⁷⁸ Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 51

⁷⁹ Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 49

⁸⁰ Dadwal S. R., *όπ. π.*, σελ. 814

⁸¹ Melissa Bert, "The Arctic Is Now: Economic and National Security in the Last Frontier", American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy, δημοσιεύθηκε στο διαδίκτυο τον Φεβρουάριο 2012, σελ. 6-7

των κατάλληλων υποδομών για την εξόρυξη και τη μεταφορά τους, την αντιμετώπιση των δύσκολων καιρικών συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή, τους εποχιακούς περιορισμούς και τους αυστηρούς εθνικούς κανόνες για την προστασία του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων της αρκτικής περιοχής. Μια επιχείρηση εξόρυξης είτε πετρελαίου είτε φυσικού αερίου μπορεί να κοστίζει από δύο έως δέκα φορές περισσότερο απ' ό,τι σε κάποιο άλλο μέρος της γης. Έτσι, οι συνθήκες της Αρκτικής μεταβάλλουν τόσο το κόστος όσο και το χρονικό διάστημα που πιθανότατα έχει οριστεί για κάθε διεργασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανακάλυψη του πεδίου Snøhvit, για το οποίο χρειάστηκαν 17 χρόνια ώστε να σχεδιαστεί το πλάνο εξόρυξης του και άλλα 6 χρόνια μέχρι να ξεκινήσει η παραγωγή του.⁸² Οι καθυστερήσεις στην ανάπτυξη των ανακαλυφθέντων ενεργειακών πηγών δεν οφείλονται αποκλειστικά στις συνθήκες της περιοχής ή στα αποτελέσματα λόγω της κλιματικής αλλαγής, αλλά μπορεί να εξαρτώνται επίσης από την τεχνολογική πρόοδο και τις τιμές της ενέργειας.⁸³

Εικόνα 5: πηγή <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2015/jun/16/drilling-oil-gas-arctic-alaska>

Στην Αρκτική εκτός από τις εκτιμώμενες ενεργειακές πηγές πετρελαίου και φυσικού αερίου που διατίθενται στην περιοχή, γίνεται λόγος επίσης, για την ύπαρξη ορυκτών πόρων, σπάνιων γαιών και πολύτιμων λίθων. Παρόλο που δεν υπάρχουν ακριβή ποσοστά τα οποία να αντιπροσωπεύουν τα μη πετρελαϊκά ορυκτά, σύμφωνα με τις ΗΠΑ, η αξία των συγκεκριμένων πόρων ανέρχεται σε περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο δολάρια ΗΠΑ. Μεγάλα αποθέματα των οποίων βρίσκονται στη Ρωσία, στη χερσόνησο Kola και στην αρκτική περιοχή της Ρωσίας. Επιπροσθέτως, βάσει ορισμένων στοιχείων υπολογίζεται ότι στην Αρκτική ενυπάρχει το 64% των σπάνιων γαιών, καθώς σχεδόν 4,1 εκατομμύρια τόνοι συγκεντρώνονται στον Καναδά στις λίμνες Thor και Strange, ενώ 4,9 εκατομμύρια τόνοι βρίσκονται στη Γροιλανδία.⁸⁴

⁸² Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 51-52

⁸³ Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 52-53

⁸⁴ Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 59

Αν και αυτές οι περιοχές βρίσκονται νοτιότερα του αρκτικού κύκλου, ωστόσο σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει AHDR, αποτελούν τμήμα της Αρκτικής.⁸⁵ Η θαλάσσια εξόρυξη σπάνιων γαιών δεν έχει ευοδωθεί ακόμα τόσο στην Αρκτική όσο και παγκόσμια, καθώς απαιτούνται τεράστια οικονομικά κεφάλαια ώστε να υλοποιηθεί μια τέτοια δραστηριότητα. Ο σημαντικότερος παράγοντας, ο οποίος καθορίζει την ομαλή εξόρυξη τέτοιων πόρων αποτελεί η ανάπτυξη των τεχνολογικών μέσων, ώστε η υποθαλάσσια εργασία να μην είναι τόσο δαπανηρή και επιβλαβής για το περιβάλλον. Δεδομένου τούτου, η περιοχή της Αρκτικής μπορεί να μην είναι πλέον τόσο ελκυστική για τυχόν παρόμοιες εξορύξεις λόγω του ευαίσθητου οικοσυστήματος της.

Επιπλέον, οι ενεργειακοί και ορυκτοί πόροι της Αρκτικής είναι δύσκολο να εισβάλλουν στην παγκόσμια αγορά ενέργειας πριν το 2025, καθώς οι υπάρχουσες υποδομές είναι ανεπαρκείς και το κόστος πολύ μεγάλο, διότι η μορφολογία του εδάφους απαιτεί ανεπτυγμένες τεχνολογίες, ενώ μεγάλο ποσοστό αυτών βρίσκονται στον πυθμένα της θάλασσας. Συνήθως τα χρονοδιαγράμματα που τίθενται είναι μακροχρόνια, διότι η διαδικασία εξόρυξης τους απαιτεί μεγάλο διάστημα μέχρι να συμβάλλουν στην παγκόσμια ενεργειακή ζήτηση. Η πιο εύκολη πρόσβαση στην περιοχή της Αρκτικής για την εξόρυξη των πόρων από τις ήδη ανακαλυφθείσες πηγές προσέλκυσε το ενδιαφέρον πολλών πετρελαϊκών εταιριών, τόσο εθνικών όσο και διεθνών με σκοπό τη σύναψη συμφωνιών με τα αρκτικά κράτη για εξερεύνηση και παραγωγή.⁸⁶ Ιδιαίτερος, οι κολοσσοί των πετρελαϊκών εταιριών, διαθέτουν μεγαλύτερη τεχνογνωσία και κεφάλαια, ώστε να είναι αποτελεσματικές στην εξόρυξη των ενεργειακών πόρων, ακόμη και στο δυσπρόσιτο αρκτικό περιβάλλον. Τέλος, καθώς στην Αρκτική υπάρχουν εκτάσεις που διαμένουν αυτόχθονες πληθυσμοί, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην προσπάθεια εκμετάλλευσης των πόρων, ώστε να μην προκληθούν περιβαλλοντικές διαφορές με τις τοπικές κοινότητες των εκάστοτε περιοχών.

---

⁸⁵ <https://portlets.arcticportal.org/where-is-the-arctic>

⁸⁶ Dadwal S. R., όπ., π., σελ.

2.2 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η οικονομική και στρατηγική άνοδος των τελευταίων ετών, έχει οδηγήσει τα οκτώ αρκτικά κράτη μαζί με την Ευρώπη, να λάβουν μέτρα για την ενίσχυση της προστασίας των εθνικών τους συμφερόντων στην περιοχή. Τα πέντε παράκτια κράτη έχουν προβεί στην υιοθέτηση συγκεκριμένων στρατηγικών, με τις οποίες δύνανται να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενες «αναδυόμενες προκλήσεις ασφάλειας».⁸⁷ Λόγω ότι η Αρκτική αποτελεί πλέον ένα νέο πεδίο για την εκτύλιξη επιχειρήσεων, τα αρκτικά κράτη έχουν ενισχύσει τη στρατιωτική ή αστυνομική τους παρουσία, χρησιμοποιώντας αεροπορικές, ναυτικές δυνάμεις ή την ακτοφυλακή για περισσότερες περιπολίες σε καίριες περιοχές. Αυτή την τακτική αναμένεται να ακολουθήσουν και όσα κράτη δεν την έχουν ακόμα εφαρμόσει, χωρίς όμως η λήψη τέτοιων μέτρων ενίσχυσης για την εθνική τους ασφάλεια, να σημαίνει ότι υπάρχει κίνδυνος για επικείμενη σύγκρουση. Σύμφωνα με τα τρέχοντα δεδομένα στην περιοχή, τα κράτη φαίνεται ότι, μπορούν να συνάψουν ένα είδος στρατιωτικής συνεργασίας, χωρίς να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός μεταξύ τους.

Παρόλο που η Αρκτική αναδεικνύεται ως μια περιοχή με μεγάλο ενδιαφέρον τόσο για τα κράτη τα οποία την περικλείουν, όσο και για τους εξωτερικούς δρώντες, χαρακτηρίζεται ως περιοχή χαμηλής έντασης,⁸⁸ κυρίως επειδή κυριαρχεί η σταθερότητα στο εσωτερικό των χωρών, εξίσου στον πολιτικό και στρατιωτικό τομέα. Τα κράτη έχουν καταφέρει να συνυπάρχουν ειρηνικά και να έχουν δημιουργήσει σχέσεις συνεργασίας μεταξύ τους, διευθετώντας οιαδήποτε ζητήματα ανεπίλυτων διαφορών σχετικά με τα κυριαρχικά τους δικαιώματα, σεβόμενα πάντα το διεθνές δίκαιο. Ακόμη, τα ενδιαφερόμενα μέρη που δε γειτνιάζουν στην αρκτική περιοχή και αφορούν κυρίως χώρες της Ανατολικής Ασίας, όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα, η Σιγκαπούρη και η Ινδία, με τη λήψη του καθεστώτος του παρατηρητή στο ΑΣ (2013), τους ανοίγεται ένας «δρόμος προς τη Δύση»⁸⁹, χωρίς όμως να ασκούν επιθετική πολιτική.

Βέβαια, παρά την προσπάθεια διατήρησης ομαλών σχέσεων όλων των μερών, πάντα υπάρχει πιθανότητα να δημιουργηθεί κάποια ένταση, όπως στο παρελθόν που είχαν ξεσπάσει στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η ανησυχία εστιάζεται κυρίως στην επιδείνωση των σχέσεων της Ρωσίας με άλλα αρκτικά κράτη ή στις σχέσεις της με το ΝΑΤΟ, ιδίως λόγω του εθνικιστικού καθεστώτος που την χαρακτηρίζει.⁹⁰ Ελλείψει μιας πολιτικής ασφάλειας στην περιοχή, υπάρχει το ενδεχόμενο όξυνσης των σχέσεων μεταξύ των κρατών. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, το ΑΣ από την αρχή της σύστασής του, είχε αποκλείσει από τα αντικείμενα ασχολίας του, τα στρατιωτικά ζητήματα και τα θέματα ασφάλειας. Εντούτοις, έχουν γίνει ορισμένες προσπάθειες, για την οικοδόμηση μιας πολιτικής ασφάλειας με τη συνάντηση των αρχηγών άμυνας και τη στρογγυλή τράπεζα των δυνάμεων ασφάλειας της Αρκτικής, ωστόσο δεν έχουν ολοκληρωθεί.⁹¹ Είναι γεγονός ότι, η υιοθέτηση μιας πολιτικής ασφάλειας θα ενίσχυε την περιφερειακή σταθερότητα και κάθε μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής.

Εν συνεχεία, η Αρκτική έχει υψηλή στρατηγική σημασία, λόγω των

⁸⁷ Åtland, K., "Interstate Relations in the Arctic: An Emerging Security Dilemma? Comparative Strategy, δημοσιεύθηκε διαδικτυακά Απρίλιο 2014, σελ. 145

⁸⁸ Åtland K., όπ. π

⁸⁹ Lassi Heininen, "The Arctic, Baltic, and North-Atlantic 'cooperative regions' in 'Wider Northern Europe': similarities and differences", Journal of Baltic Studies, δημοσιεύθηκε διαδικτυακά Απρίλιος 2017, σελ.8

⁹⁰ Adelphi Series, The Arctic as a theatre of military operations, σελ. 98

⁹¹ όπ. π.

υποβρυχίων και των βαλλιστικών πυραύλων, που βρίσκονται στα αρκτικά κράτη, έτσι είναι δύσκολο η περιοχή να τεθεί ως μια αποστρατικοποιημένη ζώνη.⁹² Κατά καιρούς, πραγματοποιούνται συζητήσεις για το θέμα της τμηματικής «αποπυρηνικοποίησης», όπως το 2011, όπου ο Ρώσος ανώτερος αξιωματούχος της Αρκτικής, πρέσβης Anton Vasilyev, δήλωσε ότι η Ρωσία υποστηρίζει την απαλλαγή της περιοχής από τα πυρηνικά όπλα, εφόσον συμφωνήσουν και τα υπόλοιπα μέρη. Προς το παρόν, η χερσόνησος Kola, παραμένει μία από τις βάσεις των ρωσικών βαλλιστικών πυραύλων και υποβρυχίων.⁹³ Επίσης, οι ΗΠΑ, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσία πραγματοποιούν ασκήσεις στην αρκτική περιοχή με τα πυρηνικά υποβρύχια SSN. Επομένως, η επίτευξη μιας αποπυρηνικοποιημένης Αρκτικής είναι ένα δύσκολο έργο, το οποίο απαιτεί υπευθυνότητα, ώστε να επιτευχθεί σταδιακά ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές όπως έχουν δοθεί από τα Ηνωμένα Έθνη, για τις ζώνες χωρίς πυρηνικά όπλα (Nuclear-weapon-free zones, NWFZ) και μελετώντας τα παραδείγματα άλλων περιοχών που έχουν εφαρμόσει αυτή τη στρατηγική, όπως η Ανταρκτική.⁹⁴

Σχετικά με τις αμυντικές δαπάνες των κρατών, ο προϋπολογισμός των σκανδιναβικών χωρών είναι μικρός, σε αντίθεση με τον αντίστοιχο της Ρωσίας, ο οποίος έχει αυξηθεί σημαντικά. Ο Καναδάς από την άλλη, εστιάζει στη θαλάσσια ασφάλεια της περιοχής, ενώ οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ εστιάζουν σε διαφορετικά θέματα. Παρατηρείται ότι τα παράκτια κράτη της Αρκτικής βρίσκονται σε ένα κλασικό δίλημμα ασφάλειας. Εκτενέστερα, από τη μία αν δεν ενισχύσουν τις στρατιωτικές τους ικανότητες και την εγγώρια ασφάλεια, υπάρχει πιθανότητα να προσελκύσουν ισχυρότερες δυνάμεις, οι οποίες θα διεκδικήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα, εκμεταλλευόμενοι την αδυναμία τους στα θέματα της ασφάλειας. Από την άλλη, η ενδεχόμενη προβολή της στρατιωτικής υπεροχής, θα θέσει σε κατάσταση απειλής και φόβου τις γείτονες χώρες και οι τελευταίες θα προσπαθήσουν να αυξήσουν ισάξια τη στρατιωτική τους υπόσταση. Η επίλυση του ζητήματος ασφάλειας έγκειται, στην αύξηση της διαφάνειας μεταξύ των σχέσεων των πρωταγωνιστών της περιοχής στις πολιτικές που ακολουθούν για την άμυνα και την ασφάλεια. Η δημιουργία μιας στενής συνεργασίας για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων θα ενδυναμώνει τους δεσμούς της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και θα δημιουργούσε ευνοϊκότερες συνθήκες για την ανάπτυξη μιας βιώσιμης κοινότητας ασφάλειας στην Αρκτική.⁹⁵

Η λήψη μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης, θεωρείται ως ένα μέσο το οποίο θα συνέβαλε στην κατοχύρωση της ασφάλειας στα περιφερειακά κράτη της Αρκτικής. Τα μέτρα μπορούν να συναφθούν μονομερώς, διμερώς και πολυμερώς (επί παραδείγματι NATO), να είναι επίσημα ή όχι. Επίσης, μπορούν να τεθούν για την προστασία μιας συγκεκριμένης περιοχής, ή ακόμα να εφαρμοστούν σε ολόκληρη την αρκτική περιοχή. Με την ανάπτυξη τέτοιων μέτρων μετριάζεται ο φόβος μιας επιθετικής πρόθεσης από ένα άλλο μέρος και οικοδομούνται αισθήματα εμπιστοσύνης.

Ανέκαθεν η εθνική ασφάλεια μπορούσε να χαρακτηριστεί, ως «σκληρή» και «ήπια» δύναμη ή ως στρατιωτική και διπλωματική επιρροή αντίστοιχα.⁹⁶ Συχνά εντοπίζονται διαφορές μεταξύ των κρατών, οι οποίες προκύπτουν από θέματα γύρω από την ασφάλεια τους. Οι διαφωνίες μπορεί να υπάρχουν είτε μεταξύ των αρκτικών κρατών ή με τρίτα μέρη τα οποία έχουν εκδηλώσει το ενδιαφέρον τους. Όλες οι αρκτικές περιοχές ανεξαιρέτως έχουν κάποια διαφωνία ανεπίλυτη στα θαλάσσια

⁹² Åtland K., όπ. π., σελ. 146

⁹³ Åtland K., όπ. π., σελ. 159

⁹⁴ όπ. π.

⁹⁵ Åtland K., σελ 146-147

⁹⁶ Bert, M., "The Arctic Is Now: Economic and National Security in the Last Frontier", American Foreign Policy Interests, 2012

σύνορα με κάποιον από τους γείτονές του. Οι περισσότερες απ' αυτές αφορούν διαμάχες του παρελθόντος, οι οποίες δεν επιλύθηκαν, ωστόσο πλέον είναι απαραίτητο εξαιτίας της μεταβλητότητας της περιοχής και των έντονων διεκδικήσεων των κρατών.

Είναι σημαντικό, να υπάρχει ένα διεθνές αναγνωρισμένο πλαίσιο, το οποίο θα αναγνωρίζεται και θα εφαρμόζεται απ' όλους επί ίσοις όροις. Στην περίπτωση της Αρκτικής, για τη διευθέτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των αρκτικών κρατών στις θαλάσσιες περιοχές, ακολουθείται η UNCLOS, ωστόσο δεν αποτελεί έναν απόλυτα επαρκή μηχανισμό επίλυσης διαφορών, καθώς διακρίνονται σημεία νομικής ή τεχνικής φύσεως τα οποία είναι διφορούμενα. Σε μεγάλο βαθμό η επίλυση των κρατικών διαφορών υπόκειται στην διακρατική ευχέρεια και την καλή συνεργασία των συγκεκριμένων μερών μεταξύ τους, διότι η επίλυση μέσω της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας δεν είναι άμεση. Επίσης, οι ΗΠΑ δεν έχουν επικυρώσει ακόμη τη Σύμβαση αν και σέβονται το διεθνές δίκαιο.

Η διευθέτηση και η επίλυση των ζητημάτων που εκκρεμούν μεταξύ των μερών στις μέρες μας έχει ιδιαίτερη σημασία. Τα εδάφη της Αρκτικής είναι πλούσια σε διάφορους φυσικούς πόρους και οι χώρες είναι υποκινούμενες από τα συμφέροντά τους επί αυτών. Η μη εκμετάλλευση των ενεργειακών περιοχών από τα κράτη που έχουν την κυριαρχία σε αυτά, εντείνει την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος από τρίτα μη αρκτικά κράτη, τα οποία επιζητούν την πρόσβαση τους σε πόρους. Πλέον, η επίλυση των διαφορών στην κυριαρχία είναι αναγκαία, καθώς όσες από αυτές δεν έχουν διευθετηθεί, θα μπορούσαν να δημιουργήσουν εκ νέου διαφωνίες, δεδομένου ότι η πρόσβαση στην περιοχή γίνεται ευκολότερη.

Η περιβαλλοντική ασφάλεια είναι επίσης ένα από τα τρέχοντα ζητήματα τα οποία απασχολούν την αρκτική περιοχή.⁹⁷ Το κάθε κράτος δύναται να θέσει τη δική του περιβαλλοντική πολιτική και να είναι περισσότερο ή λιγότερο αυστηρή. Σημαντική είναι η συμβολή του ΑΣ σε αυτόν τον τομέα, ώστε να προωθήσει την υιοθέτηση αυτής τη πολιτικής, η οποία θα πρέπει να εφαρμόζεται από όλα τα κράτη, τα οποία δραστηριοποιούνται στα θαλάσσια τμήματα της Αρκτικής. Από την άλλη, θα πρέπει όλα τα κράτη να συμμορφωθούν με τους περιβαλλοντικούς κανόνες γι' αυτό και ο ρόλος των αρμόδιων οργανισμών, όπως ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΙΜΟ) έχει καθοριστική σημασία.

---

⁹⁷ Sharp, T. L. "The Implications of Ice Melt on Arctic Security", *Defence Studies*, 11(2), 2011, σελ. 315

2.2.1. Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

Το ΝΑΤΟ αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την επίτευξη της ασφάλειας και σταθερότητας στην Αρκτική. Οι έντονες περιβαλλοντικές αλλαγές που έχουν προκληθεί στο χώρο, εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και το λιώσιμο των πάγων έχουν συμβάλλει στην αύξηση της στρατηγικής σημασίας στην περιοχή. Το ενδιαφέρον για την πρόσβαση στην αρκτική περιοχή δεν αφορά μόνο τα παράκτια κράτη αλλά και χώρες που δε συνορεύουν με την Αρκτική. Έτσι, όπως είναι αναμενόμενο απειλείται η ασφάλεια της περιοχής. Ωστόσο, η έλλειψη ενός αρμόδιου θεσμού για τη διευθέτηση παλιών ή νέων διαφορών μεταξύ των παράκτιων κρατών ή των νέων δρώντων, εντείνει την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια στην περιοχή.

Η παρουσία του ΝΑΤΟ στην περιοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας σταθεροποιητικός παράγοντας, για την πρόληψη μιας ενδεχόμενης σύγκρουσης, εξαιτίας των γρήγορων αλλαγών που συμβαίνουν στην περιοχή. Κρίσιμης σημασίας είναι το γεγονός ότι, από τα πέντε παράκτια κράτη του Αρκτικού Ωκεανού τα τέσσερα, είναι μέλη της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, ενώ οι σχέσεις του ΝΑΤΟ με το πέμπτο κράτος, τη Ρωσία, είναι τεταμένες ήδη από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, καθώς τις περιβάλλει το αίσθημα της καχυποψίας.⁹⁸ Η σύσταση του Συμβουλίου ΝΑΤΟ-Ρωσίας (NATO-Russian Council, NRC),⁹⁹ μπορούσε να αποτελεί τον μεσολαβητή μεταξύ των αρκτικών κρατών και του ΝΑΤΟ για ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια της περιοχής. Δημιουργήθηκε για να καλύψει το «χάσμα» που επικρατούσε στις συνομιλίες για τα ζητήματα ασφάλειας ανάμεσα στα μέλη του ΝΑΤΟ και της Ρωσίας. Μιας και δεν υπάρχει μια κοινή πολιτική για την Αρκτική, ούτε και κάποια ορισμένη ομάδα εργασίας που να σχετίζεται άμεσα με θέματα ασφάλειας, οι διαβουλεύσεις των κρατών, συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας, με το ΝΑΤΟ γίνονται μέσω του Συμβουλίου. Βέβαια αυτό δε σημαίνει ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο μερών άλλαξαν, καθώς το ΝΑΤΟ διατηρεί τις επιφυλάξεις του.

Το ΝΑΤΟ είναι υπεύθυνο για τη διαφύλαξη των συμφερόντων των κρατών μελών του, τα οποία πολλές φορές αντίκεινται με τα ζητούμενα της Ρωσίας. Από την άλλη, οι δύο πλευρές έχουν διαφωνίες και για ζητήματα πέρα από την Αρκτική κι αυτό επηρεάζει αρνητικά, εξίσου τις εξελίξεις στην περιοχή. Ακόμη, η κατοχή πυρηνικών κεφαλών από τη Ρωσία θορυβεί πέρα από τα γειτονικά της κράτη και το ίδιο το ΝΑΤΟ για πιθανή χρήση αυτών σε μια τεταμένη κατάσταση. Η συμμετοχή του ΝΑΤΟ στην περιοχή είναι σημαντική για την εξασφάλιση της σταθερότητας, ωστόσο ορισμένα κράτη την αντιμετωπίζουν ως μη απαραίτητη, καθώς η ύπαρξη του στην περιοχή μπορεί να επιδεινώσει τα ζητήματα ασφάλειας. Η έντονη παρουσία του θα επηρεάσει αρνητικά τη Ρωσία, με αποτέλεσμα να μην εξομαλυνθούν οι σχέσεις των χωρών, αντιθέτως να συμβάλλει στην αποσταθεροποίηση της περιοχής.¹⁰⁰ Ακολούθως, ο Καναδάς είναι υποστηρικτής της μετριασμένης παρουσίας του ΝΑΤΟ, κυρίως για τα ανεπίλυτα ζητήματα που επικρατούν στην περιοχή. Άλλα αρκτικά κράτη είναι περισσότερο μετριοπαθή, όπως η Φινλανδία και η Σουηδία, τα οποία επίσης, δεν είναι μέλη του.¹⁰¹ Σε αντίθεση με τη Νορβηγία η οποία είναι υπέρ της αυξημένης παρουσία του ΝΑΤΟ στην Αρκτική. Τέλος, για τις ΗΠΑ η παρουσία του ΝΑΤΟ προκαλεί καχυποψία για τη στάση της ρωσικής πλευράς. Εν κατακλείδι, μια συνεργασία ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και τη Ρωσία θα ήταν επωφελής τόσο για τα ίδια τα μέρη, όσο και

⁹⁸ Sharp, T. L., *όπ.π.*, σελ. 312

⁹⁹ Haftendorn, H., "NATO and the Arctic: is the Atlantic alliance a cold war relic in a peaceful region now faced with non-military challenges?", 2011, *European Security*, σελ. 344-345

¹⁰⁰ Sharp, T. L., *όπ.π.*, σελ. 313

¹⁰¹ Adelphi Series, *Geopolitical impacts of the changing Arctic*, σελ. 126

για τους υπόλοιπους ενδιαφερόμενους. Έτσι, το NATO παραμένει ως ένας περιφερειακός οργανισμός για τη Арκτική, διατηρώντας τις διμερείς συμφωνίες που έχει συνάψει με τα αρκτικά κράτη αποτρέποντας με αυτόν τον τρόπο την όξυνση των σχέσεων της Ρωσίας με τους γείτονές της.¹⁰²

2.3. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ: ΡΩΣΙΑ, ΚΑΝΑΔΑΣ, ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ (ΑΛΑΣΚΑ)

2.3.1. ΡΩΣΙΑ

Η Ρωσία έχει αναπτύξει έναν ενεργειακό στρατηγικό σχεδιασμό, τον οποίο ακολουθεί εδώ και δεκαετίες με σκοπό να διατηρήσει και να ενισχύσει τις θέσεις που έχει αποκτήσει στην Арκτική. Σύμφωνα με τον Πούτιν, η περιοχή συγκεντρώνει όλες τις διαστάσεις της εθνικής ασφάλειας, στον στρατιωτικό, οικονομικό, πολιτικό, τεχνολογικό, περιβαλλοντικό τομέα, όπως επίσης και σε επίπεδο ορυκτού πλούτου.¹⁰³ Πιο συγκεκριμένα, το 2008, υπογράφηκε από την ρωσική κυβέρνηση ένα έγγραφο, το οποίο αναφερόταν στην αρκτική στρατηγική την οποία θα ακολουθούσε η Ρωσία εφεξής, έως το 2020¹⁰⁴ («Η Στρατηγική για την Ανάπτυξη της Арκτικής Ζώνης της Ρωσικής Ομοσπονδίας και Παροχή Εθνικής Ασφάλειας έως το 2020»). Στο εν λόγω στρατηγικό πλάνο, υπάρχουν δύο σημαντικοί πυλώνες οι οποίοι αναφέρονται στα ρωσικά στρατηγικά σχέδια και συνδέονται άμεσα με τους πόρους. Αρχικά, η Ρωσία ισχυρίζεται τη δικαιοδοσία της επί της ανερχόμενης διαδρομής, η οποία θα διασχίζει τη Βόρεια Θάλασσα και εικάζεται ότι θα είναι ελεύθερη για πλοήγηση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες των επόμενων ετών (2025-2030). Έπειτα, ο δεύτερος πυλώνας σχετίζεται με την επέκταση της υφαλοκρηπίδας, ξεπερνώντας δηλαδή το ευρέως αποδεκτό όριο των 200 ναυτικών μιλίων, με σκοπό την εξερεύνηση και εκμετάλλευση παραπάνω φυσικών πόρων.¹⁰⁵ Είναι γεγονός ότι τα περισσότερα ζητήματα ενέργειας στην Арκτική συνδέονται και με ζητήματα ασφάλειας των εκάστοτε ενδιαφερόμενων μερών.

Καθώς στην Арκτική υπάρχουν σπουδαίες ποσότητες φυσικού αερίου, εκ των οποίων ένα μεγάλο μέρος τους δεν έχει ακόμα ανακαλυφθεί, θεωρείται ότι σχεδόν τα δύο τρίτα αυτού ενδέχεται να βρίσκονται στις παράκτιες αρκτικές περιοχές της Ρωσίας, όπως νότια της θάλασσας Kara, όπως επίσης στο βόρειο και στο νότιο τμήμα της θάλασσας του Barents. Η Ρωσία αποτελεί τον μεγαλύτερο εξαγωγέα φυσικού αερίου, καθώς στο έδαφός της υπάρχουν πολλά κοιτάσματα. Αρχικά, το νότιο μέρος της θάλασσας Kara, που γειτνιάζει με τη δυτική πλευρά της Σιβηρίας, είναι πιθανό να βρίσκεται το 39% του μη ανακαλυφθέντος αρκτικού φυσικού αερίου.¹⁰⁶ Ωστόσο, υπάρχουν κι άλλα παραγωγικά ενεργειακά πεδία, τα οποία είναι ομοίως ανταγωνίσιμα και καλύπτουν περισσότερο από το μισό της συνολικής παραγωγής του φυσικού αερίου. Βέβαια, σημειώνεται ότι, η εξόρυξη των πόρων των συγκεκριμένων τμημάτων είχε ξεκινήσει ήδη από το 1970, επομένως είναι αναμενόμενο να υπάρχει μία μείωση

¹⁰² Sharp, T. L., όπ.π., σελ. 313-314

¹⁰³ “Meeting of the Security Council on state policy in the Arctic”, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20845>

¹⁰⁴ <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2013/2013-commentaries/58-russian-strategy-of-the-development-of-the-arctic-zone-and-the-provision-of-national-security-until-2020>

¹⁰⁵ Nazrin Mehdiyeva, “The evolution of Strategic Thinking on the High North”, April 2018

¹⁰⁶ Donald L. Gautier, “Assessment of Undiscovered Oil and Gas in the Arctic”, Ιούλιος 2009

ως προς την παραγωγή τους, γι' αυτό και η ρωσική κυβέρνηση αναζητά νέες πηγές ορυκτού πλούτου.¹⁰⁷

Η Ρωσία ως μεγάλη ενεργειακή δύναμη, στοχεύει την επέκταση της έως την αγορά της Ασίας καθώς σύμφωνα με το στρατηγικό πλάνο μέχρι το 2030, όπου έχει θέσει και ακολουθεί, το ένα τέταρτο του πετρελαίου που παράγει, δεσμεύεται για την ασιατική αγορά. Επιπροσθέτως, σε ότι αφορά την ανάπτυξη των πόρων της Αρκτικής αν και έχει δημιουργήσει συνεργασίες με ευρωπαϊκές και αμερικάνικες εταιρίες πετρελαίου, από το 2013, η ρωσική Rosneft ξεκίνησε νέες ενεργειακές συνεργασίες, αρχικά με την εθνική κινέζικη εταιρία πετρελαίου (Chinese National Petroleum Corporation, CNPC), κυρίως για την εκμετάλλευση των πόρων της θάλασσας του Barents, όπως και την ιαπωνική εταιρία INPEX.

Το εχθρικό φυσικό περιβάλλον της Αρκτικής εμποδίζει τις ρωσικές εταιρίες από την εξόρυξη υδρογονανθράκων, η πλειονότητα των οποίων βρίσκεται υποθαλάσσια και η εξαγωγή τους απαιτεί προηγμένη τεχνολογία. Οι πετρελαϊκές εταιρίες της Δύσης διαθέτουν εξελιγμένα τεχνολογικά μέσα, με τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην εξόρυξή τους.¹⁰⁸ Έτσι, ρωσικές εταιρίες πετρελαίου όπως η Rosneft, ξεκίνησε από το 2012 συνεργασίες με διεθνείς εταιρίες πετρελαίου, εκ των οποίων την αμερικάνικη Exxon Mobil, τη νορβηγική Statoil και την ιταλική Eni.¹⁰⁹ Επίσης, μεγάλες δυτικές εταιρίες εξόρυξης όπως η Royal Dutch Shell και η γαλλική Total, συνέφεραν στην επένδυση του αναδυόμενου σχεδίου της Μόσχας για την εξαγωγή υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG). Το 2017 λειτούργησε το πρώτο εργοστάσιο υγροποίησης φυσικού αερίου στον Αρκτικό Ωκεανό, με στόχο την οικονομική αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου του Βορρά. Το εργοστάσιο βρίσκεται στη ρωσική χερσόνησο Yamal, η οποία εκτιμάται ότι έχει δυνητικά μεγάλη δυνατότητα παραγωγής.

Εν συνεχεία, η Ρωσία διαθέτει εξίσου σημαντικές πηγές πετρελαίου, τόσο στο νότιο τμήμα της θάλασσας Kara, στη βορειοανατολική Κασπία και γενικότερα σε περιοχές εγγενείς με την Αρκτική.¹¹⁰ Τα συνολικά αποθέματα της Ρωσίας στην Αρκτική ανέρχονται πάνω από 80% όσον αφορά το αέριο και 70% το πετρέλαιο. Η Ομοσπονδία της Ρωσίας παρήγαγε περισσότερα από 10 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου ημερησίως, φτάνοντας το 2018 την υψηλή τιμή των 11,44 βαρελιών πετρελαίου. Ωστόσο, το ζήτημα της ενίσχυσης του αργού πετρελαίου, οδήγησε στην υπογραφή μιας συμφωνίας μεταξύ της Ρωσίας και του OPEC (Organization of the Petroleum Exporting Countries), η οποία αποσκοπούσε στη σταδιακή μείωση της παραγωγής πετρελαίου. Πράγματι, η παραγωγή πετρελαίου μειώθηκε στα 11,12 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα, όμως αυτή η τακτική επηρεάζει αρνητικά την οικονομία της Ρωσίας μιας και το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της εξαρτάται από την εξαγωγή των φυσικών της πόρων. Τον Μάιο του 2020 υπογράφηκε μια νέα συμφωνία, με την οποία μειώνεται ακόμη περισσότερο η παραγωγή πετρελαίου σε 9,7 εκατομμύρια βαρέλια, ενώ προβλέπεται ότι έως το 2040 η πτώση του ρωσικού ΑΕΠ θα μειωθεί από το 20% στο 17%.¹¹¹

¹⁰⁷ Shebonti Ray Dadwal, "Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics?", Strategic Analysis δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά Νοέμβριο του 2014, σελ. 815

¹⁰⁸ Duncan Depledge & Klaus Dodds, "The UK and the Arctic", the RUSI Journal, δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά Ιούνιο 2011, σελ. 74

¹⁰⁹ όπ., π.

¹¹⁰ Indra Øverland, "Russia's Arctic energy policy", International Journal, Vol. 65, No. 4, The Arctic is hot, part 1 (Autumn 2010), σελ. 869

¹¹¹ <https://www.statista.com/statistics/265187/oil-production-in-russia-in-barrels-per-day/#statisticContainer>

2.3.2. ΚΑΝΑΔΑΣ

Η βόρεια περιοχή του Καναδά είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής, διότι πέρα από ενεργό μέλος του Αρκτικού Συμβουλίου, έχει επίσης πολλά οικονομικά συμφέροντα. Το αρκτικό τμήμα του Καναδά είναι εκτεταμένο, περιλαμβάνοντας τα εδάφη του Quebec, του Nunavik και τα βορειοδυτικά εδάφη.¹¹² Οι περιοχές αυτές είναι πλούσιες σε συμβατικούς και μη συμβατικούς πόρους πετρελαίου και φυσικού αερίου. Ο Βόρειος Καναδάς θεωρείται επίσης ως μια ενεργειακή υπερδύναμη, επενδύοντας για την ανάπτυξη των αρκτικών πόρων, ωστόσο λόγω του υψηλού κόστους η ταχεία πρόοδος είναι περιορισμένη.¹¹³

Από τα καίρια ζητήματα ασφάλειας που έχει να αντιμετωπίσει η περιοχή, είναι αρχικά το Βορειοδυτικό πέρασμα, καθώς ο Καναδάς ισχυρίζεται ότι πρέπει να έχει κυριαρχικά δικαιώματα επ' αυτού, διότι το πέρασμα αποτελεί τμήμα των εσωτερικών του υδάτων. Ωστόσο, αυτή η άποψη οξύνει τις αντιδράσεις του εγγύτερου γείτονα του Καναδά, ενώ σύμφωνα με τις ΗΠΑ, το στενό θα έπρεπε να χρησιμοποιείται για *διεθνή ναυσιπλοΐα*.¹¹⁴ Ένα επίσης σημαντικό ζήτημα, αφορά τις διεκδικήσεις στην ΑΟΖ και την υφαλοκρηπίδα της περιοχής, καθώς οι διεκδικήσεις του Καναδά συμπίπτουν με αυτές της Ρωσίας στην κορυφογραμμή Lomonosov, ενώ ενδέχεται να υπάρξουν συγκρούσεις και για διεκδικήσεις με τη Δανία, οι οποίες δεν έχουν ορισθεί.

Η ανησυχία του Καναδά, έγκειται στην αύξηση της προσβασιμότητας στην περιοχή εξαιτίας της τήξης των πάγων, για το λόγο αυτό θέλει να αυξήσει τη στρατιωτική του παρουσία στην περιοχή, τόσο επενδύοντας στον απαραίτητο εξοπλισμό (ένοπλα παγοθραυστικά), όπως και δηλώνοντας την παρουσία του στην περιοχή διεξάγοντας περισσότερες ασκήσεις χωρίς όμως μια τέτοια κίνηση να αποσκοπεί στην ύπαρξη κάποιας στρατιωτικής αντιπαράθεσης.¹¹⁵ Τέλος, η διευθέτης και η επίτευξη των ανωτέρων σκοπών, δεν πρόκειται να δημιουργήσουν ζήτημα αποσταθεροποίησης στην Αρκτική.

---

¹¹² R. Bone, "The Changing Circumpolar World for Canada, Quebec, Nunavik and the Arctic Council", *American Review of Canadian Studies*, δημοσιεύθηκε διαδικτυακά Αύγουστο 2017

¹¹³ Dadwal, S. R., *Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics? Strategic Analysis*, 38(6), 2014, σελ. 816

¹¹⁴ R. Rozoff, "Arctic: Canada Leads NATO Confrontation With Russia", *Global Research*, August 2009

¹¹⁵ Sharp, T. L., "The Implications of Ice Melt on Arctic Security", *Defense Studies*, σελ. 305

2.3.3. ΗΠΑ (ΑΛΑΣΚΑ)

Η Αμερική δε διαθέτει εκτεταμένη έκταση στην Αρκτική όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Ρωσίας και του Καναδά, το χερσαίο έδαφος που επαφίεται με τον Αρκτικό Ωκεανό είναι η Αλάσκα, ενώ οι λοιπές διεκδικήσεις της αφορούν τμήματα των θαλασσών Bering, Beaufort και Chukchi.¹¹⁶ Οι ΗΠΑ έχουν θεμελιώδη δικαιώματα στην Αρκτική και για την προστασία των εθνικών τους συμφερόντων, συνεργάζονται με οργανισμούς όπως το Αρκτικό Συμβούλιο. Επιπροσθέτως, έχουν την επιλογή και την ικανότητα να δράσουν είτε μεμονωμένα είτε ως «ομαδικοί παίκτες» μαζί με τα υπόλοιπα κράτη, ωστόσο θέτοντας συγκεκριμένα όρια σε ενδεχόμενη μελλοντική συνεργασία.¹¹⁷ Σε περιοχές όπου έχουν οικονομικά συμφέροντα, ωστόσο δεν έχουν ακόμα διευθετηθεί, οι ΗΠΑ δε διστάζουν να προχωρήσουν σε ενέργειες προβολής των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί, μια περιοχή στη θάλασσα Beaufort, η οποία είναι πλούσια για την αλιεία και επέβαλαν μονομερώς απαγόρευση της αλιείας.¹¹⁸

Σκοπός των ΗΠΑ είναι να διατηρήσουν ακέραιες τις περιοχές που τους ανήκουν, γι' αυτό ορίζουν τους δικούς τους περιορισμούς, σε ενδεχόμενη πιθανότητα όπου τα περιφερειακά συμφέροντα θα συμπίπτουν με τα αμερικανικά. Γενικότερα, οι ΗΠΑ έχουν επιλέξει να ακολουθούν μια στρατηγική απομονωτισμού,¹¹⁹ όπως δείχνει και η καθυστέρηση επικύρωσης για τη Σύμβαση της Θάλασσας, καθώς είναι η μόνη χώρα στην περιοχή, η οποία δεν την έχει υπογράψει, ωστόσο συμμετέχει ενεργά στην επίλυση διάφορων αρκτικών ζητημάτων. Η Αρκτική είναι μια περιοχή με μεγάλη στρατηγική και οικονομική σημασία και όπως διαφαίνεται θα συνεχίσει να διαδραματίζει ενεργό ρόλο και στο μέλλον. Επομένως, οι ΗΠΑ θα επωφεληθούν εκμεταλλευόμενες τις ευκαιρίες ανάπτυξης στην περιοχή της Αλάσκα, καθώς οι ενεργειακοί πόροι στην Αρκτική θα αυξήσουν τον γεωπολιτικό ανταγωνισμό.¹²⁰

Εν συνεχεία, οι ΗΠΑ, νιώθουν την απειλή των μη αρκτικών κρατών, κυρίως της Κίνας, καθιστώντας απαραίτητη την ισχυρή δήλωση της παρουσίας τους στην περιοχή. Η Αλάσκα είναι επαρκώς εξοπλισμένη, ώστε να προστατέψει την εθνική ασφάλεια της χώρας.¹²¹ Οι ΗΠΑ, διαθέτουν την κατάλληλη τεχνογνωσία και τα αντίστοιχα κεφάλαια, ώστε να έχουν στην κατοχή τους πυρηνικά υποβρύχια και να εξασκούν τις υποθαλάσσιες ικανότητές τους, στις γειτονικές θάλασσες. Επίσης και στον τομέα των εγκαταστάσεων, οι ΗΠΑ έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν μονάδες επιτήρησης και έγκαιρης προειδοποίησης, όπως επίσης και αμυντικές εγκαταστάσεις βαλλιστικών πυραύλων.¹²² Η περιοχή της Αλάσκα αποτελεί έναν ισχυρό παραγωγό ενέργειας, καθώς οι πηγές της εκτιμάται ότι ανέρχονται περίπου σε 30 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και περισσότερα από 220 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου, όπως επίσης ορυκτά σπάνιων γαιών και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.¹²³

¹¹⁶ Åtland, K., όπ., π. σελ. 155

¹¹⁷ 'Arctic Region Policy', National Security Presidential Directive (NSPD) 66, ενότητα Β, παράγραφο 1, Ιανουάριος 2009

¹¹⁸ "Where is the Beaufort Sea boundary between the U.S. and Canada?", Αύγουστος 2009, https://benmuse.typepad.com/arctic_economics/2009/08/us_canada_beaufort_sea_boundary.html

¹¹⁹ Sharp, T. L., όπ., π. σελ. 308

¹²⁰ Dadwal, S. R., όπ., π. σελ., σελ 816

¹²¹ Sharp, T. L., όπ., π. σελ. 307

¹²² Åtland, K., όπ., π. σελ. 155

¹²³ Bert, M. "The Arctic Is Now: Economic and National Security in the Last Frontier", American Foreign Policy Interests, 2012

2.4.ΛΟΙΠΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΚΤΙΚΗ

2.4.1.ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Η σημασία του Αρκτικού Κύκλου για τη Νορβηγία είναι μεγάλη, καθώς υπάρχουν οικονομικά συμφέροντα στη θάλασσα του Barents, τόσο για τα αποθέματα φυσικού αερίου και πετρελαίου, όσο και για την αλιεία, η οποία αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό τομέα για την περιοχή.¹²⁴ Σύμφωνα με τη Νορβηγική Διεύθυνση Πετρελαίου, περισσότερο από τα δύο τρίτα των μη ανακαλυφθέντων πόρων βρίσκονται στη θάλασσα του Barents και στη νορβηγική θάλασσα.¹²⁵ Η έντονη δραστηριότητα στις πηγές πετρελαίου και φυσικού αερίου στο Βορρά, ενισχύει την παρουσία της Νορβηγίας, ενώ είναι πιθανό να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περιοχή.¹²⁶ Η Νορβηγία, αν και είναι μέλος του ΝΑΤΟ, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, επεδίωξε μια σχέση σταθερότητας με τη γείτονα χώρα, Ρωσία.¹²⁷ Αδιαμφισβήτητα, μια τέτοια τακτική θα εξασφάλιζε τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην περιοχή, δημιουργώντας ειρηνικές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών. Ιστορικά, οι σχέσεις των δύο κρατών ήταν σχετικά καλές ακόμη και κατά τη διάρκεια του Πολέμου, ωστόσο η Ρωσία παραμένει ένας απρόβλεπτος γείτονας με μεγάλα οικονομικά συμφέροντα στην Αρκτική.

Η σύναψη διμερών σχέσεων και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ της Νορβηγίας και της Ρωσίας, θα εξυπηρετούσε αρχικά, την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων χωρίς την ύπαρξη διαφωνιών και αψιμαχιών, όπως και την αφοσίωση προς ένα κοινό στόχο για την προστασία του περιβάλλοντος. Το 2010, τα δύο μέρη ήλθαν σε επίλυση ενός μακροχρόνιου ζητήματος, το οποίο αφορούσε την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων τους στη θάλασσα του Barents.¹²⁸ Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες διαφιλονικούμενες θαλάσσιες περιοχές, κυρίως στο αρχιπέλαγος Svalbard,¹²⁹ όπου αν και η Νορβηγία έχει κυριαρχικά δικαιώματα για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, η Ρωσία και άλλα έθνη αξιοποιούν προς όφελος τους την αμφισβητούμενη περιοχή.

---

¹²⁴ Lieutenant Colonel Todd L. Sharp, “The Implications of Ice Melt on Arctic Security”, Defense Studies, Ιούνιος 2011, σελ. 308

¹²⁵ “The Norwegian Government’s High North Strategy”, Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Oslo, 2007, σελ. 14

¹²⁶ Bekkevold, J. I., & Offerdal, K., “Norway’s High North Policy and New Asian Stakeholders”, Strategic Analysis, δημοσιεύθηκε ηλεκτρονικά Νοέμβριο 2014, σελ. 827

¹²⁷ Lieutenant Colonel Todd L. Sharp, *όπ. π.*, σελ.309

¹²⁸ Lieutenant Colonel Todd L. Sharp, *όπ. π.*, σελ.308

¹²⁹ “The Norwegian Government’s High North Strategy”, *όπ. π.*, σελ. 14

2.4.2. ΔΑΝΙΑ

Η Δανία είναι ένα από τα αρκτικά κράτη, κυρίως λόγω της κυριαρχίας και της διακυβέρνησής της επί της Γροιλανδίας, καθώς τα εδάφη και οι ακτές της βρίσκονται στον Αρκτικό Ωκεανό. Ακολουθώντας, συμμετέχει στο ΑΣ και λαμβάνει μέρος στη διευθέτηση των εκάστοτε θεμάτων που απασχολούν την περιοχή, είτε αφορούν την ασφάλεια είτε την οικονομία. Είναι υπέρμαχος της ειρηνικής επίλυσης των ζητημάτων, κάνοντας χρήση του διεθνούς δικαίου. Απόδειξη αυτού αποτελεί το γεγονός ότι, παρά τις διαφωνίες που υπάρχουν σχετικά με την εδαφική κυριαρχία ορισμένων μικρών νησιών μεταξύ της Γροιλανδίας και του Καναδά, τα δύο κράτη, συνεργάστηκαν καλά σε κοινά θέματα που σχετίζονταν με την αρκτική περιοχή, την εξωτερική της πολιτική και τα ζητήματα ασφάλειας με γειτονικά κράτη. Η Δανία και ο Καναδάς συμμετείχαν σε υποθαλάσσιες αποστολές χαρτογράφησης, όσον αφορά το δικαίωμα κάθε κράτους για επέκταση της υφαλοκρηπίδας του, με την κατάθεση των εν λόγω διαπιστευτηρίων στη CLCS.¹³⁰

Στη συνέχεια, δύο σημαντικά σημεία, τα οποία απασχολούν την ασφάλεια της Δανίας, είναι η διαφωνία ως προς την κυριαρχία της κορυφογραμμής Lomonosov,¹³¹ αλλά και η αμερικανική βάση που βρίσκεται στην περιοχή Thule της Γροιλανδίας, ήδη από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου.¹³² Το σύστημα άμυνας της βάσης των ΗΠΑ, αποτελεί ραντάρ έγκαιρης προειδοποίησης, ενώ το 2011 εξετάστηκε αν θα μπορούσε να έχει εξίσου ρόλο για την ασφάλεια του θαλάσσιου περιβάλλοντος, δημιουργώντας μια βάση για τη συνεργασία των ασκήσεων για έρευνα και διάσωση στην Αρκτική.¹³³ Επιπλέον, καθώς η δραστηριότητα στην Αρκτική αυξάνεται και αποκτά μεγαλύτερη γεωστρατηγική ισχύ, η Δανία από τη μεριά της προκειμένου να διαφυλάξει τα κυριαρχικά της δικαιώματα, πρόκειται να εντείνει τις ασκήσεις και τις περιπολίες, ενώ μακροπρόθεσμα φαίνεται να αναδυθούν οι Δανικές Ένοπλες Δυνάμεις.¹³⁴

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η τακτική της Γροιλανδίας με στόχο να αυτονομηθεί από τη Δανία και να ενταχθεί στην παγκόσμια οικονομία.¹³⁵ Μια τέτοια εξέλιξη, βέβαια, θα επηρέαζε γενικότερα την περιοχή της Αρκτικής και θα έπρεπε να επαναπροσδιοριστεί, διότι αυτό αποτελεί ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο, καθώς η εξάρτηση της Γροιλανδίας από τη Δανία είναι μεγάλη και για να δημιουργηθεί μια ανεξάρτητη οικονομία θα πρέπει να αναπτύξει σε σημαντικό βαθμό την εξόρυξη ορυκτών, υδρογονανθράκων και τη βιομηχανία της.¹³⁶

---

¹³⁰ Sharp, T. L., όπ. π., σελ. 309

¹³¹ L. Heininen, K. Everett, B. Padrtova, A. Reissell, “Arctic Policies and Strategies —Analysis, Synthesis, and Trends”, International Institute for Applied Systems Analysis, Φεβρουάριος 2020, σελ. 57

¹³² Adelphi Series, The Arctic as a theatre of military operations, σελ. 82

¹³³ L. Heininen, K. Everett, B. Padrtova, A. Reissell, όπ. π., σελ. 67

¹³⁴ L. Heininen, K. Everett, B. Padrtova, A. Reissell, όπ. π., σελ. 66

¹³⁵ Dadwal, S. R., όπ. π., σελ. 816

¹³⁶ Adelphi Series, “Chapter Five: Geopolitical impacts of the changing Arctic”, Δεκέμβριος 2013, σελ. 129-130

2.4.3. ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Η Ισλανδία δεν είναι παράκτιο κράτος της Αρκτικής, ωστόσο αποτελεί τμήμα της διότι ο Αρκτικός Κύκλος διέρχεται από τη βορειότερη κοινότητά της, το νησί Grimsey.¹³⁷ Μετά την πτώση της ΕΣΣΔ και την ανακατανομή στο διεθνές στερέωμα, η Αμερική αποφάσισε να μειώσει τη στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή της Ισλανδίας όπου μέχρι τότε διατηρούσε μια σημαντική βάση στον Βόρειο Ατλαντικό. Έτσι, μετά τη λήξη της συμφωνίας που υπήρχε μεταξύ των δύο χωρών (Icelandic-US Defense Agreement 1951), η Ισλανδία προσπάθησε να ενισχύσει τις σχέσεις με το ΝΑΤΟ και να υπογράψει διμερείς συμφωνίες στον τομέα της ασφάλειας με γειτονικά κράτη, όπως, τη Νορβηγία, τη Δανία, τον Καναδά και τη Βρετανία.¹³⁸

Τα τελευταία χρόνια, η Κίνα έχει αρχίσει να προσεγγίζει τις λιγότερο ισχυρές χώρες, όπως η Ισλανδία, προσπαθώντας να κερδίσει περισσότερο χώρο στο ΑΣ και κατ' επέκταση στην ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής και των φυσικών της πόρων. Η Ισλανδία έχει προχωρήσει στην προώθηση συνεργασίας της με την Κίνα, η οποία έχει λάβει άδεια για την πραγματοποίηση εξερεύνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου σε μια περιοχή της Ισλανδίας, Dreki, μέσω μιας εθνικής κινεζικής εταιρίας, China National Offshore Oil Corporation (CNOOC).¹³⁹

2.4.4. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Το Ην. Βασίλειο δεν είναι αρκτικό μέλος, ωστόσο είναι γεωγραφικά εγγύτερα στην ευρύτερη περιοχή και υποστηρίζει ότι κάθε περιβαλλοντική αλλαγή μπορεί να επηρεάσει την χώρα. Υπάρχει μια μακρά ιστορική σχέση μεταξύ των δύο μερών και το ενδιαφέρον για την Αρκτική παραμένει έως σήμερα. Η μεταβολή του κλίματος και κατ' επέκταση το λιώσιμο των πάγων έχει οδηγήσει ολοένα και περισσότερα κράτη να στρέφονται προς τον Βορρά για την κατοχύρωση των δικών τους συμφερόντων. Έτσι και το Ην. Βασίλειο παρατηρώντας τις εξελίξεις που διαδραματίζονται στο φυσικό αρκτικό περιβάλλον, αποφάσισε να επαναπροσδιορίσει τα δικαιώματά του εκεί. Το ενδιαφέρον ανάγεται κυρίως στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, ενώ η στρατηγική εστιάζει στις εμπορικές ευκαιρίες, όπως η ενέργεια, η ναυτιλία και ο τουρισμός.¹⁴⁰

Εν συνεχεία, το Ην. Βασίλειο κατέχει καθεστώς του παρατηρητή στο ΑΣ και στο Ευρωαρκτικό Συμβούλιο του Barents, αν και ο ρόλος του είναι περιορισμένος, έχει τη δυνατότητα να προσεγγίσει τα αρκτικά κράτη και να προωθήσει τη συνεργασία μαζί τους στο οικονομικό επίπεδο, τις μεταφορές, την ενέργεια, την αλιεία και την επιστήμη. Η Αρκτική αποτελεί για τη Βρετανία, περιοχή ζωτικής σημασίας για τα εμπορικά και στρατηγικά της συμφέροντα. Μεγάλες πετρελαϊκές εταιρίες που εδρεύουν στο Ην. Βασίλειο, όπως η BP και η Shell, βρίσκονται στην Αρκτική επί σειρά ετών, για τη συμμετοχή τους στην εξερεύνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου.¹⁴¹ Επίσης, έχει συνάψει διμερείς σχέσεις με αρκτικά κράτη για την ανεύρεση και εξόρυξη φυσικού ορυκτού πλούτου, ή για διαφορετικές πηγές ενέργειας στην περιοχή, όπως με τη Νορβηγία για την ανάπτυξη αιολικών πάρκων στη θάλασσα. Συμπερασματικά, η παρουσία του Ην. Βασιλείου στην Αρκτική δεν είναι παροδική.

¹³⁷ <https://arctic-council.org/en/about/states/iceland/>

¹³⁸ Ingimundarson V., "Framing the national interest: the political uses of the Arctic in Iceland's foreign and domestic policies", *The Polar Journal*, 5(1), 2015, σελ. 86

¹³⁹ Dadwal, S. R., *όπ. π.*, σελ. 815-816

¹⁴⁰ Depledge, D., Dodds, "The UK and the Arctic, the strategic gap" *The RUSI Journal*, 2011, σελ. 72

¹⁴¹ Depledge, D., & Dodds, K., *όπ.π.*, σελ.75

Η ασφάλεια δεν μπορεί να διαχωριστεί από την οικονομική δραστηριότητα και τις περιβαλλοντικές μεταβολές, υπάρχει μία σχέση αλληλεξάρτησης. Οι κλιματολογικές αλλαγές επηρεάζουν τα συμφέροντα των κρατών στη αρκτική περιοχή, ενώ μεταβάλλεται εξίσου η ισορροπία των δυνάμεων. Η αύξηση της ρωσικής στρατιωτικής παρουσίας στην Αρκτική είναι κρίσιμης σημασίας για όλα τα κράτη που δραστηριοποιούνται ή έχουν οικονομικά συμφέροντα στην περιοχή. Το Ην. Βασίλειο θα διατηρήσει τη στρατιωτική παρουσία του στην περιοχή, διότι παρά το γεγονός ότι η Αρκτική θεωρείται ως ένα πεδίο πολλών συμφερόντων, ωστόσο με χαμηλή ένταση, ενυπάρχει ο κίνδυνος να αναδυθούν ζητήματα ασφάλειας που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή. Τέλος, η Βρετανία έχει δημιουργήσει μία συμμαχία μαζί με τις ΗΠΑ και τη Νορβηγία, «το Βόρειο τρίγωνο», με στόχο να καταστείλει οποιαδήποτε έξαρση στην περιοχή.¹⁴²

2.4.5.ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Τέλος, η ΕΕ έχει ενεργή παρουσία στην Αρκτική, καθώς απολαμβάνει το καθεστώς του παρατηρητή στο ΑΣ και αποτελεί ένα μέσο σύνδεσης των δύο μερών, κυρίως για την προώθηση των συμφερόντων των κρατών μελών της, εντούτοις συμβάλλει εξίσου στη διατήρηση της ασφάλειας στην περιοχή. Από τα πέντε παράκτια κράτη της Αρκτικής, μόνον η Δανία είναι μέλος της ΕΕ, ενώ από τα οκτώ μέλη του ΑΣ τα τρία από αυτά, είναι μέρη στον θεσμό της ΕΕ. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία να συζητηθούν ζητήματα τα οποία αφορούν την αρκτική περιοχή και πρέπει να αντιμετωπισθούν. Καθώς η κλιματική αλλαγή κλιμακώνεται, το ζήτημα της ασφάλειας στην Αρκτική ορίζεται ως υψίστης σημασίας, καθώς όλο και περισσότεροι ενδιαφερόμενοι προσεγγίζουν την Αρκτική. Η ΕΕ από τη δική της πλευρά, γνωρίζει τον όλο και αυξανόμενο ανταγωνισμό στην περιοχή για την εκμετάλλευση των πόρων και αποσκοπεί στην επιβολή της θέσης της στο αρκτικό περιβάλλον, καθώς η ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης είναι σημαντική.¹⁴³ Συμπερασματικά, η θέση της ΕΕ στην Αρκτική εξυπηρετεί στη διεξαγωγή διαλόγου μεταξύ αρκτικών και ευρωπαϊκών κρατών, ενώ μελλοντικά μπορεί να γίνει ο διαμεσολαβητής των φυσικών πόρων από την Αρκτική προς τις ευρωπαϊκές αγορές για την εισαγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου.

---

¹⁴² Depledge, D., Dodds, K., & Kennedy-Pipe, C., “*The UK’s Defense Arctic Strategy.*” *The RUSI Journal*, 2019, σελ. 36.

¹⁴³ European Union, “*European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World*” Βρυξέλλες, Δεκέμβριος 2003

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η Αρκτική ανέκαθεν αποτελούσε μία πρόκληση τόσο για τους επιστήμονες όσο και για τα εγγύτερα σε αυτή κράτη λόγω του αφιλόξενου κλίματός της. Εντούτοις, η κλιματική αλλαγή που εκτυλίσσεται παγκοσμίως τα τελευταία χρόνια, έχει επηρεάσει δραματικά την περιοχή, αλλοιώνοντας σε σημαντικό βαθμό το παγωμένο φυσικό περιβάλλον. Ο χρόνιος πάγος που καλύπτει τις εκτάσεις της Αρκτικής έχει αρχίσει και υποχωρεί σημαντικά και με ταχύ ρυθμό, ενώ η θερμοκρασία συνεχώς αυξάνεται. Αποτέλεσμα τούτου αποτελεί η ανάδυση του αρκτικού πλούτου σε ορυκτά υλικά, ενώ η πρόσβαση στην περιοχή γίνεται ολοένα και πιο εύκολη. Έτσι, η περιοχή αποκτά ισχυρό ενδιαφέρον για πολλά κράτη γειτονικά ή μη και διεθνείς οργανισμούς. Σύμφωνα με έρευνες και τα στοιχεία από την Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC),¹⁴⁴ αναμένεται ότι τα καλοκαίρια στην Αρκτική έως το 2070 θα έχουν απαλλαχθεί από τον πάγο, ενώ πιο πρόσφατες παρατηρήσεις από δορυφόρους, γνωστοποιούν ότι σε διάστημα μόλις δεκαπέντε ετών, δηλαδή από το 2020 έως το 2035 η Αρκτική θα μπορεί να γίνει περισσότερο προσιτή.

Οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η Αρκτική αφορούν εξίσου τα καίρια ζητήματα της ενέργειας και ασφάλειας στην περιοχή. Αρχικά, η ζήτηση της ενέργειας αυξάνεται, επομένως η ανεύρεση νέων πηγών αποτελεί αναγκαία συνθήκη για όλον τον κόσμο. Οι κύριες χώρες, οι οποίες προς το παρόν είναι οι βασικές δυνάμεις που διαμοιράζουν συμβατικούς και μη πόρους παγκοσμίως, είναι, η Δυτική Ασία, η Αφρική και η Βόρεια Αμερική. Η Αρκτική διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα ενέργειας στο υπέδαφός της, τα οποία θα προωθηθούν εν ευθέτω χρόνω στην παγκόσμια ενεργειακή αγορά. Είναι γεγονός ότι, παρόλο που η κλιματική αλλαγή έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής, εντοπίζονται σημαντικές δυσκολίες ως προς την ανάπτυξη των ενεργειακών πόρων. Το χρονικό διάστημα όπως και οι επενδύσεις που απαιτούνται για την εξερεύνηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών είναι μεγάλο. Οι εταιρίες που αναλαμβάνουν την εξόρυξη τους είναι ευρέως γνωστές και διαθέτουν τόσο την τεχνογνωσία όσο και τους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους. Έτσι, θα πρέπει να διασφαλιστεί το κέρδος τους, αποσκοπώντας στην υψηλή τιμή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου.

Με την πάροδο του χρόνου και καθώς η ζήτηση για την ενέργεια αυξάνεται, όλο και περισσότερα κράτη εστιάζουν το ενδιαφέρον τους προς το «τελευταίο σύνορο»,¹⁴⁵ αν και έγιναν ορισμένες προσπάθειες για τη διεθνοποίηση της αγοράς πετρελαίου στην Αρκτική, όπου οι απαιτήσεις της ζήτησης και προσφοράς θα ικανοποιούνταν από τις δυνάμεις της αγοράς, απέβησαν άκαρπες. Αυτό οφείλεται στην υιοθέτηση εθνικιστικών πολιτικών ώστε να αντιμετωπίσουν ζητήματα που αφορούν την ενεργειακή ασφάλεια. Βέβαια, δεδομένης της αύξησης των ενδιαφερόμενων μερών, μια τέτοια απόφαση άσκησης πολιτικής ήταν αναμενόμενη, καθώς στο Αρκτικό Συμβούλιο προστίθενται νέα κράτη με το καθεστώς του παρατηρητή διεκδικώντας το δικό τους μερίδιο στον Αρκτικό Ωκεανό, ενώ αυτή η κατάσταση θορυβεί τα παράκτια κράτη και τα οδηγεί στην προστασία των δικών τους συμφερόντων. Πράγματι, η παρουσία των τρίτων μερών στην Αρκτική είναι πιθανό να ληφθεί ως απειλή από τα αρκτικά κράτη, με αποτέλεσμα να διαταραχθεί το ειρηνικό περιβάλλον που στοχεύουν να υπάρξει στην περιοχή.

¹⁴⁴ Dadwal, S. R., “Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics?” Strategic Analysis, 2014, σελ.821

¹⁴⁵ Bloomfield, Lincoln P., “The Arctic: Last Unmanaged Frontier”, Foreign Affairs, 2002

Ο ρόλος των κρατών που έχουν τη θέση παρατηρητή στο ΑΣ, είναι περιορισμένος, ωστόσο προσπαθούν να εξασφαλίσουν με κάθε μέσο παρόμοια εδαφικά και ενεργειακά συμφέροντα, όπως τα αρκτικά κράτη. Πρωτοστάτης σε αυτή την κίνηση ήταν η Κίνα, η οποία δήλωνε ότι «η Αρκτική ανήκει σε ολόκληρη την ανθρωπότητα», «δεν αποτελεί ιδιοκτησία των παράκτιων κρατών» και τέλος, «κάθε χώρα στον κόσμο έχει το ίδιο δικαίωμα εκμετάλλευσης του Αρκτικού Ωκεανού». Αυτές οι πεποιθήσεις είναι πιθανό να οδηγήσουν σε κλιμάκωση των σχέσεων, ωστόσο τα παράκτια κράτη θέλουν να διατηρήσουν την Αρκτική ως ζώνη ειρήνης. Εξίσου σημαντικός δρών για την περιοχή είναι η Ρωσία, τόσο στον στρατιωτικό όσο και στον ενεργειακό τομέα. Από την πλευρά τους οι ΗΠΑ και η ΕΕ, προσπαθούν να εξομαλύνουν τη στρατηγική που ακολουθεί κυρίως στον ενεργειακό τομέα, ώστε να αποφευχθεί τυχόν επιδείνωση της κατάστασης. Ενώ προκειμένου η ρωσική πλευρά να προστατέψει τα κυριαρχικά της δικαιώματα, προχωρά στην αύξηση της στρατιωτικής της παρουσίας στην περιοχή. Κύριο μέλημα ωστόσο των μερών, είναι η διασφάλιση της σταθερότητας και της ειρήνης.¹⁴⁶

Η Αρκτική χαρακτηρίζεται συχνά ως περιοχή χαμηλής έντασης, σε αυτό έχει συμβάλει η λήψη των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης, καθώς αποτελεί μια ενέργεια για την ενίσχυση της σταθερότητας. Στόχος είναι η μείωση της παρουσίας των «σκληρών» δυνάμεων στην περιοχή, δηλαδή να αποφευχθεί κάθε είδους χρήση στρατιωτικών μέσων για την επιβολή της παρουσίας οποιουδήποτε εταίρου. Σε αντίθεση με τις «ήπιες» προκλήσεις, οι οποίες φαίνεται ότι θα αυξηθούν τα επόμενα χρόνια μέσω της συχνότερης διέλευσης των πλοίων από τα νερά της Αρκτικής, την αλιεία, όπως και τη συνεργασία των κρατών για την εξόρυξη πετρελαίου από πηγές οι οποίες βρίσκονται μακριά από την ξηρά.¹⁴⁷ Η αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων δύναται να είναι το μέσο για την προώθηση της συνεργασίας, καθώς και του αισθήματος της αλληλεγγύης, τόσο μεταξύ των παράκτιων αρκτικών κρατών όσο και με τα υπόλοιπα περιφερειακά κράτη.

Επιπροσθέτως, μία νέα πρόκληση που καλείται να επιλύσει η Αρκτική, σχετίζεται με το άνοιγμα των νέων θαλάσσιων δρόμων, που προκλήθηκαν εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και της τήξης των τεράστιων επιφανειών πάγου πάνω από τα θαλάσσια ύδατα. Η διέλευση από τον αρκτικό κύκλο γίνεται όλο και πιο εύκολη κατά τη θερινή περίοδο, όπου η στάθμη του πάγου βρίσκεται πλέον σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα για την περιοχή.¹⁴⁸ Οι διαδρομές που έχουν δημιουργηθεί μέσω της Βορείου Θάλασσας, του Στενού Βering και του Βορειοδυτικού Περάσματος, μειώνουν κατά το ήμισυ το χρονικό διάστημα που χρειάζονται τα πλοία για να φτάσουν στον τελικό προορισμό τους με τη διέλευσή τους από τα κανάλια του Σουέζ και του Παναμά, ενώ συνάμα γίνεται εξοικονόμηση στα καύσιμα και κατ' επέκταση βοηθά στον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Τέλος, οι πολιτικές που πρόκειται να εφαρμοστούν από τα θαλάσσια κράτη οφείλουν να εξυπηρετούν και τα διερχόμενα πλοία και να μην προβάλλουν μόνο το ατομικό τους συμφέρον.

---

¹⁴⁶ Dadwal, S. R. (2014). "Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics?" *Strategic Analysis*, 38(6), 812–824.]

¹⁴⁷ Åtland, K., "Interstate Relations in the Arctic: An Emerging Security Dilemma?" *Comparative Strategy*, 2014, σελ. 160.

¹⁴⁸ Bert, M. "The Arctic Is Now: Economic and National Security in the Last Frontier", *American Foreign Policy Interests*, 2012.

3.1. ΝΕΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ

3.1.1 ΚΙΝΑ

Η Κίνα είναι μία από τις χώρες, η οποία απολαμβάνει το καθεστώς του παρατηρητή στο ΑΣ και εξ' αρχής είχε εκφράσει το μέγιστο ενδιαφέρον για την Αρκτική, τόσο για τους διαθέσιμους πόρους, το εμπόριο, την επιστημονική έρευνα, την αλιεία, όσο και για τη μεγιστοποίηση της γεωπολιτικής της υπεροχής.¹⁴⁹ Η Αρκτική αποτελεί περιοχή στρατηγικής σημασίας για την Κίνα πρώτον διότι οι κινεζικές εταιρίες πετρελαίου θα έχουν πρόσβαση σε νέες πηγές φυσικών πόρων, ιδιαίτερας στην Αρκτική, την οποία θεωρούν εξαιρετικά επικερδή περιοχή για εξερεύνηση και μελλοντική εκμετάλλευση. Δεύτερον, η οικονομική ισχύς της Κίνας βασίζεται στις εξαγωγές, επομένως, η προοπτική της ύπαρξης θερινής περιόδου χωρίς ή με μειωμένο πάγο στην Αρκτική, θα εξυπηρετούσε την Κίνα στη σημαντική μείωση των αποστάσεων των μεταφορών σε βασικές αγορές.

Η διαδρομή της Βόρειας Θάλασσας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Κίνα, δεδομένου ότι εισάγει σχεδόν το 60% των ενεργειακών της προϊόντων για την οικονομική της ανάπτυξη. Μια πλωτή διαδρομή Βόρειας Θάλασσας που διασχίζει τη θάλασσα του Barents και τα ρωσικά χωρικά ύδατα, χωρίς να περνά από τη συμφόρηση της Μεσογείου και του καναλιού του Σουέζ, θα μείωνε την απόσταση από το Ρότερνταμ προς τη Σαγκάη περίπου στο 22%. Επίσης, θα υπήρχε εξίσου μείωση στο κόστος των καυσίμων, καθώς και θα επιτυγχανόταν η ασφάλεια των μεταφορών, αποφεύγοντας τα πειρατικά νερά των Στενών της Μάλακα και του Κόλπου του Άντεν.

Για την πιο εύκολη πρόσβαση της Κίνας στην Αρκτική, η πρώτη, επέλεξε να συνεργαστεί με τα μικρότερα κράτη της αρκτικής περιοχής, δηλαδή τη Γροιλανδία και την Ισλανδία. Η Κίνα επιθυμεί επίσης να εξερευνήσει τους ορυκτούς πόρους της Γροιλανδίας, η οποία είναι γνωστό ότι διαθέτει σημαντικά αποθέματα σπάνιων γαιών, ουρανίου, σιδηρομεταλλεύματος, μόλυβδου, ψευδαργύρου και πολύτιμων λίθων. Το ενδιαφέρον τη Κίνας παρατηρείται και με τη συχνότητα αποστολών ώστε να παρατηρούν την ταχύτητα της τήξης των πάγων στην αρκτική περιοχή. Για τη συλλογή δεδομένων, αναφορικά με την επίδραση της κλιματικής αλλαγής, η Κίνα δημιούργησε μια Αρκτική Ερευνητική Μονάδα το 2004 στο σταθμό Yellow River στο νορβηγικό νησί Spitsbergen. Τέλος, για την Κίνα η Αρκτική αποτελεί μια φυσική πηγή για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών.

---

¹⁴⁹ Adelphi Series, Economic opportunities, σελ. 57-58

3.1.2. ΙΑΠΩΝΙΑ

Η Αρκτική αποτελεί για την Ιαπωνία έναν αναδυόμενο και εξελισσόμενο χώρο, στον οποίο δεν έχει καθοριστεί συγκεκριμένη εξουσία ισορροπίας, επομένως θα μπορούσε να συνδράμει ως περιφερειακός παράγοντας. Το άνοιγμα της Αρκτικής, τόσο για την πρόσβαση στην ενέργεια όσο και για τις διαδρομές μεταφοράς, θα μπορούσε να αποφέρει τεράστια οφέλη. Η Ιαπωνία αποτελεί τον μεγαλύτερο εισαγωγέα υδροποιημένου φυσικού αερίου στον κόσμο και η πρόσβασή της σε διάφορες πηγές ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για αυτήν. Η ιαπωνική κυβέρνηση έθεσε έξι σημεία εφαρμογής, ώστε να καταφέρει να αποκτήσει πλήρως ενεργό ρόλο στην αρκτική περιοχή. Πιο συγκεκριμένα, ανέφερε τη δημιουργία στενών σχέσεων με τα παράκτια αρκτικά κράτη για την εξερεύνηση και την ανάπτυξη των φυσικών πόρων, την τήρηση του UNCLOS στις περιοχές όπου είναι απαραίτητη, την οικοδόμηση στενότερης συνεργασίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες σε θέματα της Αρκτικής, την ενίσχυση του κυβερνητικού συστήματος για την αποτελεσματικότερη πολιτική της περιοχής, την κατάθεση των γνώσεων της Ιαπωνίας και της προηγμένης τεχνολογίας, σε περιβαλλοντικά ζητήματα και τέλος την ενίσχυση της διπλωματίας της Αρκτικής.¹⁵⁰ Είναι γεγονός ότι, η εντατική προσπάθεια της Κίνας για την επιβολή της παρουσίας της στο Βορρά ανησυχεί την Ιαπωνία.

3.1.3 ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ ΚΑΙ ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ

Για τη Νότια Κορέα από τους σημαντικότερους παράγοντες που σχετίζονται με την Αρκτική, είναι η μεταφορά για τροφοδότηση υδροποιημένου φυσικού αερίου μέσω ναυτιλιακών διαδρομών, καθώς η ενεργειακή ζήτηση είναι αυξημένη.¹⁵¹ Από τη μεριά της η Σιγκαπούρη αν και δεν είχε κάποια εμπλοκή με τα αρκτικά κράτη, η δυνητική χρήση των βορειότερων διαδρομών για τις εμπορικές μεταφορές θα αποτελούσε πρόκληση για την οικονομική ευημερία της χώρας. Ως εκ τούτου, η ένταξη της στο σύστημα διακυβέρνησης της Αρκτικής θα συνέθετε ένα μέσο αντιστάθμισης του κινδύνου.¹⁵²

---

¹⁵⁰ Aki Tonami, 'Review: Arctic Governance and Japan's Foreign Strategy', The Arctic Institute, Απρίλιος 2013.

¹⁵¹ Kyunghhee Park, 'South Korea's Bet on Arctic Shipping Lanes', Business Week, Αύγουστος, 2013.

¹⁵² Stewart Watters and Aki Tonami, 'Singapore: An Emerging Arctic Actor', Arctic Yearbook, 2012, σελ. 104–113.

3.2. ΘΑΛΑΣΣΙΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

Στην Αρκτική υπάρχουν τρεις θαλάσσιες διαδρομές, το Βορειοδυτικό Πέρασμα (Northwest Passage, NWP), το οποίο βρίσκεται μεταξύ του Στενού Bering και του Ατλαντικού, διαμέσου του Καναδικού Αρχιπελάγους, το Νοτιοανατολικό Πέρασμα (Northeast Passage, NEP), συμπεριλαμβάνεται επίσης η διαδρομή της Βόρειας Θάλασσας (Northern Sea Route, NSR), που βρίσκεται βόρεια της Ρωσίας και το Πέρασμα που διασχίζει την Αρκτική (Transpolar Passage, TPP), μεταξύ του στενού Bering και τον Βόρειο Ατλαντικό. Αυτές οι διαδρομές μεταβάλλονται από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, καθώς τόσο το NWP, όσο και το NEP, παραμένουν ανοιχτές οδοί και είναι ελεύθερες προς πλεύση χωρίς σημαντικές δυσκολίες για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ενώ η διέλευση από το TPP, γίνεται μόνο με τη βοήθεια παγοθραυστικών. Οι διαδρομές αυτές αλληλεπικαλύπτονται σε ορισμένες εκφάνσεις μεταξύ τους, ωστόσο έτσι καλύπτουν ολόκληρο τον Αρκτικό Ωκεανό και τις παρακείμενες θάλασσες.¹⁵³

Διαδρομή	Μήκος	Χρόνος χωρίς πάγο
Διαδρομή στη Βόρεια Θάλασσα	4.740 Ναυτικά μίλια	6 εβδομάδες ανοιχτών νερών
Δια-πολική θαλάσσια διαδρομή	4.179 Ναυτικά μίλια	2 εβδομάδες ανοιχτών νερών
Βορειοδυτικό πέρασμα	5.225 Ναυτικά μίλια	Περιοδικά χωρίς πάγο
Αρκτική γέφυρα	3.600 Ναυτικά μίλια	Χωρίς πάγο

Πίνακας 1: <https://www.visualcapitalist.com/breaking-the-ice-mapping-changing-arctic/>

Το άνοιγμα των συγκεκριμένων οδών εξαρτάται αδιαμφισβήτητα από τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, ωστόσο αν το άνοιγμα αυτών γινόταν για ένα σταθερό χρονικό διάστημα, έστω και εποχιακό, θα μπορούσε να προσφέρει εξαιρετικά οικονομικά οφέλη, καθώς θα μειωνόταν κατά ένα σημαντικό ποσοστό η απόσταση και ο χρόνος διέλευσης από τα λιμάνια του Β. Ειρηνικού έως την Ευρώπη. Επί παραδείγματι, ένα πλοίο το οποίο μεταφέρει εμπορευματοκιβώτια από το λιμάνι της Σαγκάη προς το Ρότερνταμ, έχει να καλύψει πολύ μεγαλύτερο αριθμό ναυτικών μιλίων διασχίζοντας την κλασσική διαδρομή μέσω της διώρυγας του Σουέζ και από το ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας, από το να ακολουθήσει τη διαδρομή μέσω του Περάσματος NEP. Η μείωση της απόστασης κυμαίνεται περίπου στο 5%. Έτσι, οι αποστάσεις από τα ασιατικά λιμάνια προς την Ευρώπη μειώνονται κατά σημαντικό ποσοστό, ακολουθώντας είτε τη διαδρομή μέσω του NEP ή του NWP. Με την επιλογή αυτών των διαδρομών, η απόσταση θα μπορούσε να μειωθεί έως και 40%, παρεκκλίνοντας από της παραδοσιακές διαδρομές.¹⁵⁴

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι εν λόγω ναυτιλιακές λωρίδες εξαρτώνται αποκλειστικά από τις περιβαλλοντικές συνθήκες και κατ' εξακολούθηση από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Αν και η θερμοκρασία στην Αρκτική αυξάνεται συνεχώς, παραμένουν τμήματα πάγου τα οποία είναι απροσπέλαστα και επομένως δεν

¹⁵³ Adelphi Series, "Economic opportunities" 2013, σελ. 62-63.

¹⁵⁴ International Northern Sea Route Programme (INSRP),

<https://www.fni.no/projects/internationalnorthern-sea-route-programme-insrop>.

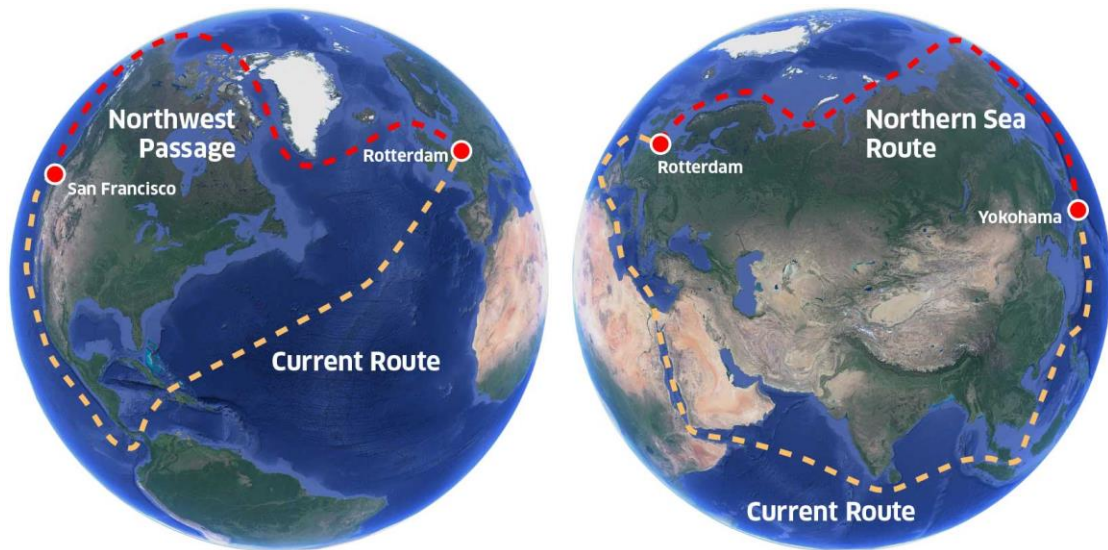
εξυπηρετούν τη διέλευση των πλοίων ούτε και συμβάλλουν στην εξοικονόμηση ενέργειας και πόρων, έτσι η επιλογή των γνωστών διόδων για τη ναυσιπλοΐα τους, τις περισσότερες φορές αποτελεί μονόδρομο. Ωστόσο, είναι δύσκολο να προβλεφθεί πώς και σε τι βαθμό θα επηρεάσει η κλιματική αλλαγή τις αρκτικές οδούς σε βάθος χρόνου. Η Ρωσία βέβαια, έχει πρόσβαση στη θαλάσσια διαδρομή της Βόρειας Θάλασσας για έξι μήνες τον χρόνο όμως λαμβάνει βοήθεια από τα παγοθραυστικά για τη διέλευση των πλοίων. Επιπλέον, το Βορειοδυτικό Πέρασμα είναι διαθέσιμο για έως και τέσσερις μήνες το χρόνο, αλλά εξαρτάται εξίσου από τη συνοδεία παγοθραυστικών.

Η κλιματική αλλαγή είναι ένας αστάθμητος παράγοντας για την Αρκτική, καθώς επικρατεί αβεβαιότητα στην περιοχή ως προς την εξέλιξη της πορείας της σε παγκόσμιο επίπεδο και κατά πόσο η περιοχή θα επηρεαστεί από τις εναλλαγές του κλίματος. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ευρύτερη περιοχή του αρκτικού κύκλου ως προς τη χρήση των νέων και πιο σύντομων οδών, αφορά την ύπαρξη πάγου στα κανάλια που τα κράτη πρέπει να διασχίσουν, επομένως καθίσταται απαραίτητη η δημιουργία ειδικών εγκαταστάσεων, οι οποίες θα διευκόλυναν το άνοιγμα των διαδρομών. Για να χρησιμοποιηθούν οι θαλάσσιοι δρόμοι από τις ναυτιλιακές εταιρίες προς όφελός τους θα πρέπει να εξασφαλίσουν την ομαλή διέλευσή τους. Επιπροσθέτως, ο περιορισμός της χρήσης του NSR, υπόκειται επίσης στις ορισμένες διαστάσεις που πρέπει να τηρούν τα διερχόμενα πλοία, ιδιαίτερος στα στενά των θαλασσών Laptev και της Ανατολικής Σιβηρίας. Θα πρέπει να ακολουθείται το πρότυπο του “*New Panamax*”, όπως χρησιμοποιείται για τα στενά του Παναμά, ωστόσο στο κανάλι του Σουέζ δεν τίθεται παρόμοιος περιορισμός.¹⁵⁵

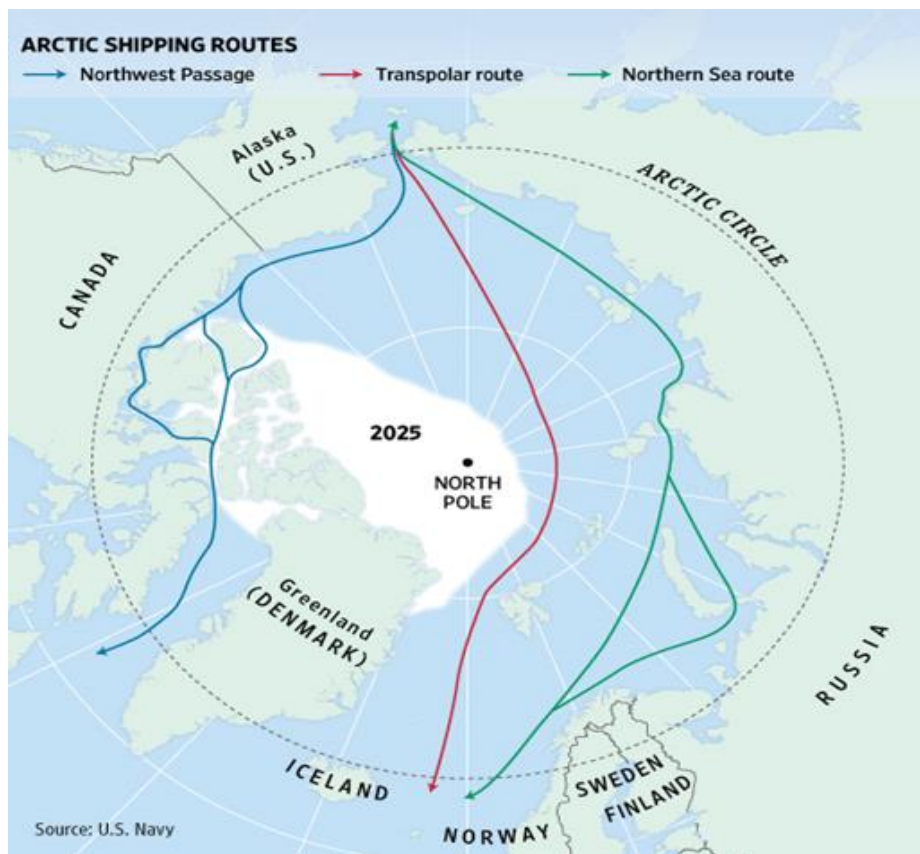
Εν κατακλείδι, υπάρχουν σημαντικές κυρίως οικονομικές παράμετροι, οι οποίες πρόκειται να καθορίσουν την ανάπτυξη της Αρκτικής στον τομέα της ναυτιλίας και του εμπορίου μέσω των νέων θαλάσσιων διαδρομών που τείνουν να ανταγωνιστούν τους προκατόχους τους. Έτσι, η ανάπτυξη των διαδρομών της Αρκτικής εξαρτάται από τις τιμές των καυσίμων αν θα είναι χαμηλότερες ή υψηλότερες, τις επενδύσεις για την ύπαρξη εγκαταστάσεων, οι οποίες θα διευκολύνουν τα πλοία να περνούν από τους θαλάσσιους αρκτικούς δρόμους και τέλος, αναφορικά με το διάστημα το οποίο θα έχουν τη δυνατότητα οι τελευταίοι να παραμένουν ανοιχτοί, ώστε να εξυπηρετούν τα εμπορικά πλοία.

---

¹⁵⁵ Kyunghee Park, “Maersk Line to Dump Panama Canal for Suez as Ships Get Bigger”, Bloomberg, Μάρτιος, 2013.

Εικόνα 5: <https://discoveringthearctic.org.uk/arctic-challenges/troubled-water/northwest-northeast-passages/>

Εικόνα 6: <https://www.wsj.com/articles/arctic-passage-opens-challenges-for-us-military-1389584014>

3.3. ΝΕΟΣ ΡΟΛΟΣ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Η ζώνη της Αρκτικής επαναπροσδιορίζεται και από μία περιφερειακή δύναμη, εντάσσεται πλέον σ' ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Βέβαια, για την περιοχή αυτή κάθε αυτή, τα γεγονότα που εκτυλίσσονται δεν είναι κάτι καινούριο. Η Αρκτική έχει επηρεαστεί από τις παγκόσμιες επιπτώσεις, όπως η φαλινοθηρία, η εξερεύνηση, η εκμετάλλευση, η αποικιοκρατία, η βιομηχανία, η στρατιωτικοποίηση, η μακροχρόνια ρύπανση εδώ και αιώνες. Οι εξελίξεις στην περιοχή την έχουν ανάγει σ' ένα πολυδιάστατο γεωπολιτικό φαινόμενο, καθώς επηρεάζεται από τις παγκόσμιες ροές. Την τελευταία δεκαετία η Αρκτική αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των παγκόσμιων πολιτικών, οικονομικών, τεχνολογικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών αλλαγών.

Η οικονομία της Αρκτικής έχει ενταχθεί επίσης στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, καθώς οι φυσικοί πόροι που βρίσκονται στην περιοχή έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον των παγκόσμιων δρώντων. Πλέον οι εθνικές πολιτικές των Αρκτικών κρατών, δεν εστιάζουν στην προστασία του περιβάλλοντος αλλά στις οικονομικές τους δραστηριότητες, καθώς επηρεάζονται από τα όλο και αυξανόμενα συμφέροντα πολλών μη αρκτικών κρατών, μεταξύ των οποίων βρίσκονται και οι μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου. Η προσέγγιση των τελευταίων προς την Αρκτική έγινε τον Μάιο του 2013 στην υπουργική σύνοδο του Αρκτικού Συμβουλίου στην Kiruna, όπου με την έγκριση του Συμβουλίου πέντε ασιατικά κράτη έλαβαν το καθεστώς του παρατηρητή. Έτσι, η μελλοντική ανάπτυξη της «παγκοσμιοποιημένης» Αρκτικής δεν είναι πλέον αποκλειστικά στα χέρια μόνο των αρκτικών κρατών.¹⁵⁶

Σ' ένα παγκοσμιοποιημένο τοπίο, η οικονομία επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και την ασφάλεια, καθώς τα κράτη επιδιώκουν να αποκτήσουν το μεγαλύτερο οικονομικό καλό που μπορούν. Αν και η εξουσιοδότηση του ΑΣ για την ασφάλεια αποτελεί μία δελεαστική ιδέα, εξαιτίας των τρεχουσών εξελίξεων, είναι δύσκολο να γίνει αποδεκτή σ' ένα περιβάλλον όπως η Αρκτική, κυρίως γιατί θα υπήρξε αντίσταση από τις Μεγάλες Δυνάμεις –και όχι μόνο– που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Η παρουσία των ΗΠΑ και της Ρωσίας στην Αρκτική, μειώνει τις πιθανότητες να διεκδικηθούν συμφέροντα από άλλα κράτη, διότι αυτές κατέχουν το στρατιωτικό αποτρεπτικό μέσο. Το υπάρχον αρκτικό σύστημα ασφάλειας της Αρκτικής ικανοποιεί τόσο τις τρέχουσες όσο και τις μελλοντικές διεκδικήσεις, ενώ έχει δημιουργηθεί βάσει της κυριαρχικής υπεροχής των πέντε αρκτικών κρατών και υποστηρίζεται δεόντως από το ΑΣ. Εν τέλει, το Συμβούλιο αποτελεί όχι μόνο ένα φόρουμ για αμοιβαία συζήτηση και κατανόηση, αλλά ενθαρρύνει εξίσου τη συνοχή στην ανάπτυξη και την επιβολή της πολιτικής της Αρκτικής.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Heininen, L., & Finger, M. "The "Global Arctic" as a New Geopolitical Context and Method". *Journal of Borderlands Studies*, 2017, σελ. 199–202

¹⁵⁷ Sharp, T. L., όπ. π., σελ 315-316.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναμφίβολα, η περιοχή της Αρκτικής βρίσκεται στο κατώφλι θεμελιωδών αλλαγών τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω της κλιματικής αλλαγής, η οποία έχει επηρεάσει σημαντικά το αρκτικό περιβάλλον και τα συμφέροντα των παράκτιων κρατών, ενώ έχει προσελκύσει μεγάλο αριθμό τρίτων μερών που αποσκοπούν στην απόκτηση δικαιωμάτων στην περιοχή. Το μέλλον της περιοχής ανάγεται σε περιφερειακό ζήτημα. Η κλιματική αλλαγή, η εξέλιξη και οι επιπτώσεις δημιουργούν το αίσθημα της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας μεταξύ των κρατών. Σίγουρα το φυσικό περιβάλλον θα επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό, με την αναμενόμενη τήξη των πάγων, επομένως θα υπάρξει μεγαλύτερη οικονομική εκμετάλλευση. Ωστόσο, υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις από τις κυβερνήσεις, τη βιομηχανία και τους αυτόχθονες πληθυσμούς, σχετικά με τη διεύρυνση της Αρκτικής στον οικονομικό τομέα.

Η δραστηριότητα στον αρκτικό χώρο έχει αρχίσει να αυξάνεται και θα συνεχίσει τα επόμενα χρόνια, όμως θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι προθέσεις των εμπλεκόμενων μερών θα είναι θετικές και όχι με σκοπό να βλάψουν τα υπόλοιπα κράτη που παρίστανται στην περιοχή ή ακόμα και τον φυσικό της πλούτο. Βέβαια, η μη ύπαρξη μιας κοινής πολιτικής ηγεσίας, δυσκολεύει το έργο της επίτευξης σταθερότητας στην περιοχή τόσο μεταξύ των παράκτιων κρατών, των «*Αρκτικών 5*» με των «*Αρκτικών 8*», όσο και με τα τρίτα μέρη. Εντούτοις, η αρκτική περιοχή έχει καταφέρει να περιορίσει σε σημαντικό βαθμό τις αντιπαραθέσεις και να προάγει τη συνεργασία και τη νομιμότητα. Η συνεργασία είναι, επί του παρόντος, πιο πιθανή από μία ενδεχόμενη σύγκρουση, βασιζόμενη στην ανάπτυξη περαιτέρω περιφερειακών αρχιτεκτονικών ασφάλειας, ενώ δεν αποκλείεται η πιθανότητα γεωπολιτικού, μη στρατιωτικού ανταγωνισμού. Ενώ, όπως επεσήμανε ο Charles Glaser, η συνεργασία μπορεί υπό συνθήκες να είναι μια επιτυχημένη στρατηγική «*αυτοβοήθειας*».

Βέβαια, ακόμη και όταν η Αρκτική μπορεί να μην είναι κινητήριο μοχλός σύγκρουσης, εξακολουθεί να είναι ένα πιθανό θέατρο επιχειρήσεων. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχουν κοινές διεκδικήσεις, από τη μία οι αυτόχθονες, οι οποίοι επιδιώκουν μεγαλύτερη ανάπτυξη, αλλά και την προστασία του πολιτισμού και του περιβάλλοντός τους, ενώ από την άλλη, αρκτικές και μη αρκτικές κυβερνήσεις επιδιώκουν όλο και μεγαλύτερη πρόσβαση στους πόρους και το εμπόριο. Η ανάπτυξη της Αρκτικής στον οικονομικό και πολιτικό τομέα, είναι δύσκολο να προβλεφθεί, όπως και για το αν θα εξελιχθεί σε περιοχή ανταγωνισμού, όσο τα κράτη επιδιώκουν συνεχώς να μεγιστοποιήσουν τις εδαφικές τους διεκδικήσεις. Απώτερος σκοπός είναι η απόκτηση περισσότερων συμφερόντων σε εδάφη πλούσια σε ορυκτούς πόρους που καθιστούν την εκμετάλλευσή τους κερδοφόρα. Το άκρως ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον τείνει να δυσκολεύει την εκμετάλλευση των πόρων, ακόμα και από τις αρμόδιες εταιρίες εξόρυξης αντιμετωπίζοντας σημαντικά εμπόδια, εκτός των περιβαλλοντικών, τροχοπέδη εμφανίζεται εξίσου σε πολιτικό, οικονομικό, ρυθμιστικό ή και πολιτιστικό επίπεδο.

Αναφορικά με την ανερχόμενη ναυτιλία στην αρκτική περιοχή, είναι σχεδόν αδύνατο να προβλεφθεί ο χρόνος και ο βαθμός στον οποίο τα θαλάσσια περάσματα της Αρκτικής θα γίνουν παγκοσμίως σημαντικά και ανταγωνιστικά, με τα σημερινά δεδομένα. Οι μεταβολές στο φυσικό περιβάλλον θα τα καταστήσουν σίγουρα πιο προσιτά, όμως το ζήτημα αν θα μπορέσουν να ανταγωνιστούν το κανάλι του Σουέζ, παραμένει αμφιλεγόμενο. Το μέλλον της ναυτιλίας μέσω της περιοχής εξαρτάται όχι μόνο από την υποχώρηση του θαλάσσιου πάγου, αλλά και από την κατασκευή των

κατάλληλων υποδομών, την επίλυση ορισμένων νομικών ζητημάτων σχετικά με τη διέλευση των πλοίων από την εκάστοτε διαδρομή, καθώς και την ύπαρξη παγοθραυστικών που θα διευκολύνουν τα διερχόμενα πλοία. Βέβαια, οι διαδρομές θα μένουν ανοιχτές για συγκεκριμένο διάστημα.

Η διακυβέρνηση της Αρκτικής στηρίζεται σ' ένα περιφερειακό μοντέλο, επομένως οι σχέσεις μεταξύ των αρκτικών και μη κρατών, όπως και το πλαίσιο συνεργασίας σύμφωνα με το οποίο δρουν, τίθεται κατά βάση από τις τρέχουσες πολιτικές κάθε κυβέρνησης. Το ΑΣ έχοντας τον ρόλο ενός διακυβερνητικού φόρουμ δεν έχει τη δικαιοδοσία να θεσμοθετεί στην περιοχή. Η δυσκολία χάραξης μιας κοινής πολιτικής προκαλεί μια ανασφάλεια στο ευρύτερο περιβάλλον, καθώς οι δρώντες μπορούν να λάβουν αποφάσεις, ή να προβούν σε ενέργειες, οι οποίες θα έχουν αρνητική επίδραση για τα γειτονικά κράτη και όχι μόνο. Παρόλο που η Αρκτική έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή χαμηλής έντασης, πάντα υπάρχει η πιθανότητα στρατιωτικής αντιπαράθεσης. Μέχρι σήμερα έχει αποφευχθεί η όξυνση των σχέσεων των κρατών, ωστόσο όσο υποχωρεί το παγωμένο στρώμα από την αρκτική επιφάνεια, τόσο οι χώρες θα διευρύνουν τα συμφέροντά τους και οι διαμάχες μεταξύ τους θα μεγαλώνουν.

Αν και το ΑΣ δεν αποτελεί ένα ολοκληρωμένο μοντέλο διακυβέρνησης για την περιοχή, συμβάλλει σημαντικά στην προώθηση ορισμένων συμφωνιών, των οποίων κύριο μέλημα είναι η επίτευξη της συνεργασίας. Καθώς η περιφερειακή συνεργασία αναπτύσσεται είναι θεμιτό να καταστεί το Συμβούλιο ως κεντρικός πυλώνας πολλαπλών επιπέδων. Παρόλη την αναμενόμενη αύξηση της στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή, η συνεργασία μεταξύ των κρατών δεν υπονομεύθηκε. Τα κράτη παρά τα ανταγωνιστικά τους αισθήματα, δρουν κάτω από την ομπρέλα διατήρησης της ειρήνης και την ανάπτυξη της ευημερίας και της σταθερότητας. Τέλος, η τήξη των πάγων θα προκαλέσει μακροπρόθεσμα μεγαλύτερη κίνηση και δραστηριότητα στην περιοχή, η οποία θα πρέπει να παραμείνει προστατευμένη και ασφαλής. Έτσι, σταδιακά η Αρκτική θα μετατρέπεται σε μια περιοχή με μεγαλύτερη στρατηγική σημασία. Το ενδιαφέρον των κρατών θα συνεχίσει να αυξάνεται και να επιζητούν μεγαλύτερη οικονομική εκμετάλλευση στους πόρους, ενώ το νέο αυτό αρκτικό σύνορο θα προσελκύσει το παγκόσμιο εμπόριο και επενδυτές διεθνούς βεληνεκούς.

Η επικρατούσα κατάσταση της Αρκτικής χρήζει ιδιαίτερης προσοχής σε περιβαλλοντικό, αμυντικό και οικονομικό επίπεδο. Η πορεία της κλιματικής αλλαγής, τελικά, είναι αυτή που θα καθορίσει μ' έναν τρόπο τις εξελίξεις σε όλους τους τομείς στην αρκτική ζώνη και όχι μόνο. Η έρευνα και η μελέτη στην αρκτική περιοχή αναμένεται ότι θα απασχολήσει σε μεγάλο ποσοστό τα επόμενα χρόνια τόσο τους επιστήμονες, όσο και μελετητές της περιοχής, καθώς οι μεταβολές είναι ταχείες και δεν μπορούν να προβλεφθούν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΡΘΡΑ:

‘Arctic Region Policy’, National Security Presidential Directive (NSPD) 66, ενότητα Β, παράγραφο 1, Ιανουάριος 2009.

Adelphi Series, “Arctic Opening Insecurity and Opportunity, Chapter One: The warming Arctic contexts”, Δεκέμβριος 2013.

Adelphi Series, “Arctic Opening Insecurity and Opportunity, Chapter Two: Economic opportunities”, Δεκέμβριος 2013.

Adelphi Series, “Arctic Opening Insecurity and Opportunity, Chapter Three: The Arctic as a theatre of military operations”, Δεκέμβριος 2013.

Adelphi Series, “Arctic Opening Insecurity and Opportunity, Chapter Five: Geopolitical impacts of the changing Arctic”, Δεκέμβριος 2013.

Aki Tonami, ‘Review: Arctic Governance and Japan’s Foreign Strategy’, The Arctic Institute, Απρίλιος 2013.

Åtland, K., “Interstate Relations in the Arctic: An Emerging Security Dilemma? Comparative Strategy, Απρίλιος 2014.

Bekkevold, J. I., & Offerdal, K., “Norway’s High North Policy and New Asian Stakeholders”, Strategic Analysis, Νοέμβριος 2014.

Bert, M. “The Arctic Is Now: Economic and National Security in the Last Frontier”, American Foreign Policy Interests, 2012.

Bloomfield, Lincoln P., “The Arctic: Last Unmanaged Frontier”, Foreign Affairs, 2002.

Dadwal, S. R., “Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics?” Strategic Analysis, 38(6), 2014.

Depledge, D., Dodds, “The UK and the Arctic, the strategic gap” The RUSI Journal, 2011.

Depledge, D., Dodds, K., & Kennedy-Pipe, C., “The UK’s Defense Arctic Strategy.” The RUSI Journal, 2019.

Donald L. Gautier, “Assessment of Undiscovered Oil and Gas in the Arctic”, Ιούνιος 2009.

European Union, “European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World” Βρυξέλλες, Δεκέμβριος 2003.

Haftendorn, H., “NATO and the Arctic: is the Atlantic alliance a cold war relic in a peaceful region now faced with non-military challenges?”, 2011, *European Security*.

Heininen, L., & Finger, M. “The “Global Arctic” as a New Geopolitical Context and Method”. *Journal of Borderlands Studies*, 2017.

Indra Øverland, “Russia's Arctic energy policy”, *International Journal*, Vol. 65, No. 4, The Arctic is hot, part 1 (Autumn 2010).

Ingimundarson V., “Framing the national interest: the political uses of the Arctic in Iceland’s foreign and domestic policies”, *The Polar Journal*, 5(1), 2015.

Kyunghee Park, ‘South Korea’s Bet on Arctic Shipping Lanes’, *Business Week*, Αύγουστος, 2013.

Kyunghee Park, “Maersk Line to Dump Panama Canal for Suez as Ships Get Bigger”, *Bloomberg*, Μάρτιος, 2013.

L. Heininen, K. Everett, B. Padrtova, A. Reissell, “Arctic Policies and Strategies — Analysis, Synthesis, and Trends”, *International Institute for Applied Systems Analysis*, Φεβρουάριος 2020.

L. Heininen, “The Arctic, Baltic, and North-Atlantic ‘cooperative regions’ in ‘Wider Northern Europe’: similarities and differences”, *Journal of Baltic Studies*, δημοσιεύθηκε διαδικτυακά Απρίλιος 2017.

Lieutenant Colonel Todd L. Sharp (Canadian Forces), “The implications of ice melt on Arctic Security”, *Defense Studies*, Ιούνιος 2011.

Mark Jarashow & Michael B. Runnels & Tait Svenson, “UNCLOS and the Arctic: The Path of Least Resistance”, *Fordham International Law Journal*, 2006.

Melissa Bert, “The Arctic Is Now: Economic and National Security in the Last Frontier”, *American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy*, Φεβρουάριος 2012.

Michael Byers , “International Law and the Arctic”, *Cambridge University Press*, 2013.

Michael Byers and Andreas Østhagen, “Why does Canada have so many unresolved maritime boundary disputes?”, *Cambridge University Press*, Αύγουστος 2017.

Michael Byers, “Maritime boundaries”, *International Law and the Arctic*, *Cambridge University Press*, 2013.

Nazrin Mehdiyeva, “The evolution of Strategic Thinking on the High North”, April 2018.

Paula Kankaanpa & Oran R. Young² “The effectiveness of the Arctic Council”, 2012.

R. Rozoff, “Arctic: Canada Leads NATO Confrontation With Russia”, Global Research, August 2009.

R. Bone, “The Changing Circumpolar World for Canada, Quebec, Nunavik and the Arctic Council”, American Review of Canadian Studies, Αύγουστος 2017.

Ryan C. Maness & Brandon Valeriano, Russian Foreign Policy in the Arctic Region: Issues, Preferences, and Conflict Moderation.

Sharp, T. L. “The Implications of Ice Melt on Arctic Security”, Defense Studies, 11(2), 2011.

Shebonti Ray Dadwal, “Arctic: The Next Great Game in Energy Geopolitics?”, Taylor and Francis, Νοέμβριος 2014.

Stewart Watters and Aki Tonami, ‘Singapore: An Emerging Arctic Actor’, Arctic Yearbook, 2012.

Tore Henriksen & Geir Ulfstein, “Maritime Delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty”, Taylor & Francis Online, Φεβρουάριος 2011.

Κρατερός Ιωάννου και Αναστασία Στρατή, «Δίκαιο της Θάλασσας», 4η έκδοση, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013.

Μαίρη Μπόση, «Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας», εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2018.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

Arctic Council, SDWG report on Arctic Energy <https://www.sdwg.org/wp-content/uploads/2016/04/ArcticEnergyReport-2009>

Convention on the Continental Shelf 1958,
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_1_1958_continental_shelf.pdf

“Declaration on the establishment of the Arctic Council” https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF?sequence=5&isAllowed=y

International Northern Sea Route Programme (INSRP),
<https://www.fni.no/projects/internationalnorthern-sea-route-programme-insrop>

“Meeting of the Security Council on state policy in the Arctic”,
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20845>

The Arctic Institute, <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2017/06/TAI-Infographic-ContinentalShelfClaims.pdf>

“The Norwegian Government’s High North Strategy”, Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Oslo, 2007,
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/strategien.pdf>

“Where is the Beaufort Sea boundary between the U.S. and Canada?”, Αύγουστος 2009, https://benmuse.typepad.com/arctic_economics/2009/08/us_canada_beaufort_sea_boundary.html

Διακήρυξη Ilulissat, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2008-Ilulissat-Declaration.pdf>

<https://arctic-council.org/en/about/>

<https://arctic-council.org/en/about/observers/>

<https://arctic-council.org/en/about/states/iceland/>

<https://arctic-council.org/en/about/working-groups/>

<https://arctic-council.org/en/news/history-of-the-arctic-council-permanent-participants/>

<https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2013/2013-commentaries/58-russian-strategy-of-the-development-of-the-arctic-zone-and-the-provision-of-national-security-until-2020>

<https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2017/07/2008-Ilulissat-Declaration.pdf>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_16_1540

<https://nsidc.org/cryosphere/arctic-meteorology/arctic.html>

https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/93/MM08_Final_Kiruna_declaration_w_signatur_e.pdf?sequence=1&isAllowed=y

https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=7&isAllowed=y

<https://portlets.arcticportal.org/where-is-the-arctic>

https://pure.diis.dk/ws/files/61440/Yearbook_2009_web.pdf#page=35
<https://www.statista.com/statistics/265187/oil-production-in-russia-in-barrels-per-day/#statisticContainer>

https://www.un.org/Depts/los/clcs_new/commission_purpose.htm

<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2010/avtalen/id614254/>